

Pia Skaffari & Kyösti Urponen

”Ei vain rakkaudesta, vaan myös...”

Esiselvitys Lapin seksimarkkinoista ja prostituutiosta

Tiivistelmä

Yhteispohjoismainen naiskaupan vastainen hanke toteutetaan Pohjois-Ruotsin, Pohjois-Norjan ja Pohjois-Suomen sekä Luoteis-Venäjän alueilla vuosina 2003–2005. Koordinaatiosta vastaavat ruotsalaiset yhteistyökumppanit. Hankkeelle on myönnetty rahoitusta Pohjoismaiden ministerineuvostolta.

Hankkeen kansallinen osio ”Lapin prostituutio, prostituoitujen auttaminen ja prostituutiokäynnin vähentäminen” käynnistyi joulukuussa 2003. Se on toteutettu Lapin lääninhallituksen ja Lapin yliopiston välisellä yhteistyösopimuksella. Hankkeessa ovat työskennelleet osa-aikainen koordinaattori Päivi Kuvaja ja tutkija Pia Skaffari. Kansallisen osahankkeen vastuuhenkilönä on ollut neuvotteleva virkamies Hannu Viranto Lapin lääninhallituksesta ja tutkimuksesta on vastannut professori Kyösti Urponen Lapin yliopistosta. Kansallista hankeosiota on rahoittanut sosiaali- ja terveysministeriö.

Hanke käynnistettiin esiselvitysvaiheella, joka rajattiin yhteistyön käynnistämiseen ja esitutkimuksen suorittamiseen sekä tulevien toimenpiteiden täsmentämiseen. Esitutkimuksen tehtävänä on ollut selvittää Lapin seksimarkkinoiden laajuutta, luonnetta ja rakennetta. Seksimarkkinoiden yksi keskeinen toimintamuoto on prostituutio, jota tässä raportissa tarkastellaan alueellisesta näkökulmasta. Lapin seksimarkkinat ovat rakentuneet paikallisen, muualta etelän suunnasta ja Murmanskin alueelta tulevan prostituution kautta. Murmanskista tuleva prostituutio on ollut ajoittain selvästi muuta prostituutiota näkyvämpää. Alueella on myös paikallisten ja etelästä tulevien naisten sekä miesten harjoittamaa prostituutiota. Nämä prostituution muodot ovat toimintavoiltaan piilotetumpia.

Esitutkimuksessa on kartoitettu Lapissa harjoitettavan prostituution muotoja, organisoitumista, toiminnallisia tukirakenteita sekä sen tarjontaa ja kauttakulkua. Tutkimusaineistoa on kerätty haastattelujen ja epävirallisten keskustelujen avulla eri paikkakunnilta Lapista. Haastateltavina ovat olleet viranomaiset ja muut ilmiöön eri tavalla kytkeytyvät toimijat. Haastatteluja tukevana materiaalina ovat toimineet erilaiset dokumenttiaineistot. Tutkimusmenetelmiä sekä kätkeytyneiden populaatioiden estimointia, koska prostituutio on tutkimuksellisesti vaikeasti lähestyttävä aihe.

Esiselvitysvaiheen tukena ja merkittävänä yhteistyökumppanina on toiminut hankkeen ohjausryhmä, jossa on ollut edustus kaikilta keskeisiltä toimijatahoilta. Työryhmän puheenjohtajana on toiminut maaherra Hannele Pokka. Muut jäsenet ovat olleet: Eine Heikkinen sosiaali- ja terveysosasto LLH; Päivi Kuvaja LLH; Markku Kynsilehto poliisiosasto LLH; Hannu Viranto kansainvälinen osasto LLH; Jarmo Juujärvi Lapin rajavartiosto; Mikko Niska Pohjoinen tullipiiri; Vesa Savolainen KRP; Anne Nuorgam Saamelaiskäräjät; Aino Snellman Duovvi ry; Pia Skaffari LaY; Kyösti Urponen LaY. Hankkeen valvojana on toiminut Pirkko Kiviaho sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Abstract

A joint Nordic project to combat trafficking in women is under way in the northern regions of Sweden, Norway and Finland and in North-Western Russia. The Swedish project collaborators are in charge of coordinating the three-year project that started in 2003. The project has received funding from the Nordic Council of Ministers.

The Finnish subproject focuses on research into prostitution in Lapland with a view to providing assistance to prostitutes and to targeting the demand for prostitution services. The actual work on the subproject started in December 2003. It has been carried out through an agreement of collaboration between the State Provincial Office of Lapland (SPOL) and the University of Lapland. The subproject has employed Ms Päivi Kuvaja, part-time coordinator SPOL, and Ms Pia Skaffari, researcher at the University of Lapland. Mr Hannu Viranto, Chief Counsellor at SPOL, has been in charge of the Finnish subproject, and Dr. Kyösti Urponen, Professor at the University of Lapland, has led the research team. The subproject has been funded by the Finnish Ministry of Social Affairs and Health.

The Finnish subproject started with a preliminary phase which aimed at establishing cooperation between project collaborators, carrying out a preliminary survey and specifying future means of action. The preliminary survey set out to map the extent, character and structure of the sex trade in Lapland. One of the main business lines of the sex trade is prostitution, which this report approaches from the regional point of view. The sex trade in Lapland is mainly based on prostitution originating from the Murmansk region in Russia. At times it has been quite open and caught the public eye. It must not be forgotten, however, that there are other forms of prostitution in the area, but they operate on a much less public level.

The preliminary survey has mapped the forms, organization and functional support structures of prostitution in Lapland, as well as its supply and availability and the use of Lapland as a transit area for prostitution. Research data has been collected through theme interviews and chats, ie informal discussions, in different parts of Lapland. Interviews have been carried out with local authorities and other actors related to the phenomenon. In addition to data obtained through interviews, documents and other written material have been used. Due to the fact that prostitution is difficult to approach as a research target, estimation has been used as the main research method.

The preliminary phase work has been greatly supported and assisted by the Finnish subproject steering group, in which all key sectors have been represented. The group has been chaired by Governor Hannele Pokka, and the members have been Ms Eine Heikkinen, SPOL Social and Health Department, Ms Päivi Kuvaja, SPOL, Mr Markku Kynsilehto, SPOL Police Department, Mr Hannu Viranto, SPOL International Unit, Mr Jarmo Juujärvi, Lapland Frontier Guard District, Mr Mikko Niska, Northern Customs District, Mr Vesa Savolainen, Finnish National Bureau of Investigation, Ms Anne Nuorgam, Saami Parliament, Ms Aino Snellman, Duovvi association, Ms Pia Skaffari, University of Lapland and Mr Kyösti Urponen, University of Lapland. The subproject has been supervised by Senior Research Officer Pirkko Kiviaho from the Ministry of Social Affairs and Health.

Sammandrag

Det samnordiska projektet mot kvinnohandel genomförs på områdena i Nordsverige, Nordnorge, och Nordfinland samt Nordvästra Ryssland åren 2003–2005. För koordineringen svarar de svenska samarbetsparterna. Projektet har beviljats finansiering av Nordiska ministerrådet.

Projektets nationella del "Prostitutionen i Lappland, att hjälpa de prostituerade och minska efterfrågan på prostitution" inleddes i december 2003. Det har genomförts genom ett samarbetsavtal mellan Länsstyrelsen i Lapplands län och Lapplands universitet. Anställda inom projektet har varit Päivi Kuvaja som deltidsanställd koordinator och forskaren Pia Skaffari. Ansvarig person för det nationella delprojektet har varit konsulterande tjänstemannen Hannu Viranto vid Länsstyrelsen i Lapplands län och för forskningen har svarat professor Kyösti Urponen från Lapplands universitet. Den nationella projektdelen har finansierats av social- och hälsovårdsministeriet.

Projektet inleddes med en förutredning, som avgränsades till att inleda samarbetet och utföra en förhandsundersökning samt till en precisering av de framtida åtgärderna. Förhandsundersökningens uppgift var att utreda omfattningen av sexmarknaden i Lappland, dess karaktär och struktur. En central verksamhetsform för sexmarknaden utgörs av prostitutionen, som i denna rapport granskas ur ett regionalt perspektiv. Lapplands sexmarknad har till stor del byggts på den prostitution som kommer från Murmanskområdet. Den har tidvis varit synnerligen synlig. På området finns även annan prostitution, som till sina verksamhetsätt är avsevärt mer dold.

I förhandsundersökningen har formerna, organisationen, de funktionella stödstrukturerna för den prostitution som bedrivs i Lappland kartlagts och dess utbud och transitokaraktär. Materialet för undersökningen har insamlats med hjälp av temaintervjuer och "prat", informella samtal på olika orter i Lappland. De intervjuade har varit myndigheter och andra aktörer som på olika sätt sammankopplas med fenomenet. Olika dokumentmaterial har fungerat som stödmaterial för intervjuerna. Som forskningsmetod har begagnats estimering, eftersom prostitutionen är ett ämne som forskningsmässigt är svårt att nalkas.

Stöd och en betydande samarbetspartner i förutredningsskedet har varit projektets styrningsgrupp med representation från alla de centrala aktörhållen. Ordförande för arbetsgruppen har varit landshövding Hannele Pokka och de andra medlemmarna har varit: Eine Heikkinen, social- och hälsovårdsavdelningen LLL; Päivi Kuvaja LLL; Markku Kynsilehto polisavdelningen LLL; Hannu Viranto internationella avdelningen LLL; Jarmo Juujärvi Lapplands gränsbevakning; Mikko Niska Norra tulldistriktet; Vesa Savolainen CKP; Anne Nuorgam, Sametinget; Aino Snellman Duovvi ry; Pia Skaffari LU; Kyösti Urponen LU. Som projektets övervakare har fungerat Pirkko Kiviaho från social- och hälsovårdsministeriet.

РЕЗЮМЕ

С 2003 по 2005 год в северных регионах Швеции, Норвегии и Финляндии, а также в северо-западном регионе России реализуется совместный проект Северных стран по предотвращению торговли женщинами. Проект координируется шведскими партнёрами, а финансируется Советом министров Северных стран.

Финская национальная часть проекта «Проституция в Лапландии, оказание помощи женщинам, занимающимся проституцией, и снижение спроса на секс-услуги» началась в декабре 2003 года. Она реализуется на основе договора о сотрудничестве между губернским правлением Лапландии и Лапландским университетом. В проекте работают координатор Пяйви Кувая и исследователь Пиа Скаффари. Ответственный за координацию национальной части проекта – советник губернского правления Ханну Виранто, а за исследования – профессор Кюести Урпонен из Лапландского университета. Национальная часть проекта финансируется министерством социального обеспечения и здравоохранения Финляндии.

Реализация проекта началась с проведения предпроектного исследования и определения на его основе дальнейших мероприятий. В исследовании ставилась задача оценки масштабов, характера и структуры рынка секс-услуг. Одной из основных форм деятельности на рынке сексуальных услуг является проституция, которая в данном исследовании рассматривалась в региональном аспекте. Рынок сексуальных услуг Лапландии сформировался, в значительной степени, за счёт проституции, происходящей из Мурманской области. В определённые периоды это явление было очень заметным. В регионе существует также проституция другого происхождения, которая по своим формам является намного более завуалированной.

В ходе исследования была сделана попытка определения форм, степени организованности, поддерживающих структур, а также предложения и транзитности проституции в Лапландии. Материал получен в результате проведения тематического опроса и неофициальных бесед в разных населённых пунктах Лапландии. В опросе участвовали представители органов власти и другие лица, имеющие дело с данным явлением. В поддержку «вербального» материала собран разнообразный документальный материал. В качестве исследовательского метода использовался т.н. метод эстимации, так как проституция – это сложная тема в плане научных подходов.

Важным партнёром предпроектного исследования была рабочая группа проекта, в которой представлены многие организации Лапландии. Председатель рабочей группы – губернатор Ханнеле Покка, члены рабочей группы – от губернского правления Лапландии: Эйне Хейккинен, отдел социального обеспечения и здравоохранения, Пяйви Кувая, Марку Кюнсилехто, отдел полиции, Ханну Виранто, международный отдел; Ярмо Юуярви, пограничная служба Лапландии; Микко Ниска, таможенная служба Лапландии; Веса Саволайнен, центральная криминальная полиция; Анне Нуоргам, Саамский парламент; Айно Снеллман, саамская организация «Duovvi»; Пиа Скаффари и Кюести Урпонен, Лапландский университет. Наблюдатель проекта – Пиркко Кивиахо из министерства социального обеспечения и здравоохранения Финляндии.

Sisällys

Kuvioluettelo	8
Lukijalle	9
1 JOHDANTO	11
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	12
2.1 Käsitteellisiä paikannuksia	12
2.2 Esitutkimustehtävä ja metodi.....	15
2.3 Aineistot.....	20
3 SEKSIMARKKINAT JA PROSTITUUTIO ALUEELLISENA KYSYMYKSENÄ	24
3.1 Venäjän rajan avauduttua	24
3.2 Alueellinen ja paikallinen näkökulma prostituutioon.....	25
3.3 Seksimarkkinoiden tarjonta ja markkinointi.....	29
4 PROSTITUUTIO	35
4.1 Prostituutio yhteiskunnallis -taloudellisena kysymyksenä	35
4.2 Prostituutio henkilökohtaisena ja sukupuolikysymyksenä	41
4.3 Toiminnalliset tukirakenteet	47
4.4 Toimintamuodot ja -alue	49
4.5 Prostituution nykytila	55
5 YHTEISTYÖ	59
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	61
Lähteet.....	63
Liitteet	65

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Seksimarkkinoiden kohtaaminen.	17
Kuvio 2. Tuntemattoman populaation ja sen rakenteen estimointi.	18
Kuvio 3. Pohjois-Suomen kartta.	22
Kuvio 4. Tulo prostituutioon.	41

Lukijalle

Naiskaupasta ja prostituutiosta on käyty vilkasta keskustelua Suomessa viimeisen kolmen vuoden aikana. Asiaan liittyy monella eri yhteiskunnan tasolla tapahtuvaa viranomaistoimintaa sekä lainsäädännön uudistamista. Eduskunta on kesäkuussa 2004 hyväksynyt hallituksen esityksen lainmuutoksesta, joka käsittelee poliisin laajennettua oikeutta telekuunteluun sekä törkeää paritusta ja seksipalveluiden markkinointia. Lakiesitys seksin oston kriminalisoinnista siirtyi käsiteltäväksi vuonna 2005. Ruotsissa seksin ostaminen kriminalisoitiin vuonna 1999. Suunnitteilla oleva lakiuudistus jakaa mielipiteitä voimakkaasti kahtia: lain avulla voitaisiin vähentää seksipalveluiden kysyntää ja lakiuudistus toimisi ”yhteiskunnan taholta tulevana viestinä” sekä yhdenmukaistaisi pohjoismaista lainsäädäntöä tältä osin. Toisaalta on esitetty, että lain toteutumista on vaikea valvoa ja että lakiuudistus vaikeuttaisi entisestään prostituoitujen asemaa, koska ilmiö piiloutuu ja naiset joutuisivat siten yhä enemmän parittajien armoille.

Lapin prostituutiotilanne on saanut julkisuudessa ajoittain melkoiset mittasuhteet Suomessa ja ulkomaillakin. Puheessa ja mielikuvissa Lappi on näyttäytynyt pahimmillaan kaupallisen seksin ”villinä läntenä”. Alueellisesti tarkasteltuna itäprostituutio ohjautuu Lappiin pääsääntöisesti Murmanskin alueelta. Se on oma erityinen ulottuvuus Lapin prostituutiosta. Tosiasiallisesti seksimarkkinat ja prostituutio ovat monitahoinen ja monella tavalla vaikeasti lähestyttävä. Seksimarkkinoilla ja prostituutiosta toimivilla on myös ongelmia. Ilmiö on vahvasti stigmatisoitu, mutta se on historiallisesti vanha ilmiö, joka on esiintynyt kaikissa yhteiskunnissa sekä maaseudulla että kaupungissa.

Tutkimuksen keskeinen tehtävä on tiedon tuottaminen prostituution nykytilasta Lapissa sekä muissa Pohjoismaissa ja Murmanskin alueella. Eri viranomaisilla ja prostituution kanssa muulla tavoin kosketuksissa olevilla on hallussaan monenlaista tietoa. Lisäksi tarvitaan uutta täydentävää tutkimustietoa. Erittäin tärkeää olisi saada kuuluviin myös seksialalla työskentelevien ääni.

Kiitos yhteistyöstä ministeri Kari Rajamäen aloitteesta Lappiin perustetulle työryhmälle, joka on virkamiestyönä etsinyt

konkreettisia ratkaisuja prostituution vähentämiseksi. Erityinen kiitos työryhmän vetäjälle, läänin poliisipäällikkö Pentti Sairalle ja rajavartiolaitoksen komentaja Mikko Kirjavaiselle. Heidän kauttaan järjestyivät luvat poliisin ja rajaviranomaisten haastatteluihin.

Kiitos keskusrikospoliisin Pohjoiselle osastolle, joka auttoi suuresti esitutkimuksen liikkeellelähdössä.

Suureksi avuksi ovat olleet venäläiset yhteistyökumppanimme: naisten kriisikeskus Apatiitissa sekä iho- ja sukupuolitautipoliklinikka, AIDS-tukikeskus ja naisten kriisikeskus Murmanskissa. Ne ovat valottaneet prostituutioilmiön taustaa yhden lähettävän maan osalta.

Kiitos ohjausryhmän jäsenille sitoutumisesta työhön ja avusta esitutkimusvaiheen aikana.

Kiitos Teille kaikille, jotka olette osallistuneet esitutkimukseen.

1 JOHDANTO

Esitutkimuksessa kartoitetaan Lapin seksimarkkinoiden laajuutta, luonnetta ja rakennetta. Tarkempi rajaus on tehty prostituution nykytilan selvittämiseen, joka muodostaa peruskysymyksen tässä raportissa. Prostituutiota tarkastellaan kerätyn aineiston pohjalta. Esitutkimuksessa pyritään tuomaan esille prostituutiota harjoittavien naisten nostamat näkökohdat, rakenteellis-toiminnallinen näkökulma sekä paikallinen ja alueellinen ulottuvuus. Esitutkimuksessa prostituutio sidotaan yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen viitekehykseen.

Sexsimarkkinat ovat käsitteenä laaja ilmiö, joka sisältää monia ulottuvuuksia ja alalajeja. Yksi seksimarkkinoiden keskeinen toimintamuoto on prostituutio. Lapin seksimarkkinat ovat rakentuneet paikallisen, etelästä suuntautuvan sekä idästä tulevan prostituution varaan, joka on ollut täällä ajoittain erittäin näkyvää. Alueella on muutakin prostituutiota, joka on luonteeltaan ja toimintavoiltaan huomattavasti piilotetumpaa. Sexsimarkkinoilla toimii prostituoituna sekä naisia että miehiä. Miehet ovat selvä vähemmistö. He tarjoavat seksipalveluita sekä miehille että naisille ja pareille.

Esitutkimuksessa selvitetään seksimarkkinoiden muotoja ja esiintymistä sekä Lapissa harjoitettavan prostituution organisoitumista, toiminnallisia tukirakenteita, seksipalvelujen muotoa ja markkinointia, toiminta- ja tarjonta- aluetta sekä kauttakulkua. Tutkimusaineisto on tuotettu haastattelemalla ja erilaisten dokumenttiaineistojen avulla. Tutkimusmetodina käytetään kvalitatiivisia aineistoja, kvantitatiivista tutkimusmateriaalia ja tilastoja sekä näiden pohjalta tehtäviä estimointeja.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Käsitteellisiä paikannuksia

Raportissa käytetään useita seksimarkkinoita kuvaavia käsitteitä, joita selvitetään tässä lyhyesti. Tavoitteena on antaa käsitteille ei-normatiivinen sisältö ja kytkeä ne teoreettis-empiiriseen yhteyteen ilman moraalisia ja ideologisia kannanottoja. Käsitteiden avaaminen ja niiden merkitysten syvempi analyysi ei ole esitutkimuksessa mahdollista, vaan tavoitteena on niiden tekeminen lukijalle sisällöllisesti ymmärrettäviksi.

Seximarkkina-käsite on laaja ja moniulotteinen. Sillä on useita ilmenemismuotoja. Esitutkimuksessa lähdetään liikkeelle seksimarkkinoiden tarkastelusta, minkä kautta lähestytään myös prostituutiota. Prostituutio on keskeinen seksimarkkinoiden toimintamuoto. Prostituoitu-käsite on johdettavissa latinankielisestä sanasta prostituere, jolla tarkoitetaan ainakin seuraavia asioita: asettautua julkisesti tarjolle, alentaa, häväistä, paljastaa ja pitää kaupan. Käsite on sävyiltään leimaava ja negatiivinen. Lähtökohdallisesti asetetaan jotain/jokin julkisesti kaupan ja tarjolle perheinstituution ja parisuhteen ulkopuolella. Kysymyksessä on eräällä tavalla ”toiseuden kategoria”. Kategorisoinnin avulla tuotetaan leimaantumista, toiseutta ja erilaisuutta (esim. Granfelt 1998, 96). Kategorioiden rakentaminen ja määrittely tapahtuu aina toisten ja valtaväestön välisessä suhteessa.

Seksipalvelu on:

Kaupallinen, satunnainen fyysinen seksuaalinen kontakti, josta maksetaan rahallinen tai muu taloudellinen korvaus markkinoihin ja kaupallisiin periaatteisiin perustuen.

Seksipalvelun määrittelykriteerit:

- 1) suhteen kaupallisuus
- 2) kontaktin satunnaisuus
- 3) taloudellinen korvaus, pääsääntöisesti rahassa
- 4) maksu kertamaksu
- 5) fyysinen kosketus ja/tai pääsy kehoon seksuaalisten tarkoituspärien tyydyttämiseksi
- 6) kehon luovuttaminen seksuaaliseen tarkoitukseen

- 7) myyjillä tavallisesti lukuisia suhteita
- 8) myynti julkista
- 9) myynti usein vähän valikoivaa.

Prostituution esiintymismuodot voidaan jakaa seuraavasti:

- 1) Heteroseksuaaliset
 - Nainen myy fyysisen seksuaalisen kontaktin miehelle. Tämä on yleisin muoto Lapissa.
 - Mies myy fyysisen seksuaalisen kontaktin naiselle. Tämä on yleistymässä.
- 2) Homoseksuaaliset
 - Mies myy fyysisen seksuaalisen kontaktin miehelle. Tämä on yleistymässä.
 - Nainen myy fyysisen seksuaalisen kontaktin naiselle. Tämä on harvinainen.

Esiintymismuotojen yleisyyden suhteen on eroja ja maksaja voi olla muukin kuin seksuaalisen kontaktin saaja.

Seksipalvelut on kiistanalainen ja mielipiteitä jakava käsite. Voimakasta kritiikkiä seksipalvelukäsitteen käyttöön kohdistuu silloin, kun prostituutio määritellään naisiin kohdistuvan väkivallan muodoksi. (Esim. Prostitution and trafficking... 2004.) Käsitettä käytetään esimerkiksi rikoslaissa, jossa käsitellään seksuaalirikoksia, ja viime syksynä voimaan tullessa uudessa järjestyslaissa. Tämän esiselvityksen yhteydessä seksipalvelukäsitettä voidaan pitää relevanttina, koska tarkastelun kohteena ovat seksimarkkinat. Markkinoihin liittyy erilaisten seksipalvelujen tuotanto ja kaupallinen elementti.

Naiskauppa pitää sisällään monia alalajeja. Naiskauppaa harjoitetaan yleisesti neljässä tarkoituksessa: 1) elinkauppa, 2) välittäminen aviopuolisoiksi, 3) välittäminen kotiapulaisiksi ja muihin palveluihin sekä 4) välittäminen prostituutiota ja seksiteollisuutta varten. (Esim. Nurmi 2004.) Tässä tarkastelu rajataan naiskauppaan prostituutiotarkoituksessa. Trafficking-käsitteellä tarkoitetaan (sala)kauppaa. Puhuttaessa naiskaupasta sillä tarkoitetaan naisten laaja-alaista, vastentahtoista maasta toiseen tapahtuvaa kuljettamista tavalla, jossa tuleva kohtalo ja pelisäännöt eivät ole selviä. Toimintaan sisältyy peittelyä, väkivaltaa ja vapaudenriistoa sekä vastoin tahtoa tapahtuvaa toimintaa. Siihen

liittyy myös rikollisia elementtejä. Kansainvälinen naiskauppa on järjestäytyneen rikollisuuden yksi tärkeimmistä toimintamuodoista ase- ja huumekaupan ohella.

Raportissa käytetään myös käsitteitä naisrinki tai -renkas ja naisverkosto. Naisverkosto kuvaa tässä yhteydessä prostituoitujen ja muiden toiminnassa mukana olevien naisten itsensä organisoimia muodostelmia. Naisringillä tai -renkaalla tarkoitetaan prostituutiota harjoittavien naisten kokonaismäärää, jotka matkustavat vuorotellen työskentelemään prostituoituina Lapissa.

Paritus on rikos (ks. tarkemmin Rikoslaki, luku 20, 9§), joka usein kytkeytyy myös prostituutioon. Parittamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa hankitaan taloudellista voittoa järjestämällä paikka maksullisia seksipalveluita varten tai muuten hyötymällä toisen myymistä maksullisista seksipalveluista.

Prostituution tutkimiseen liittyvät ongelmat

Prostituutio tutkimuskohteena on vaikeasti lähestyttävä ilmiö, johon liittyy paljon kätkeyttä ja hiljaista tietoa, joka liikkuu erilaisissa näkymättömissä verkostoissa. Se on salaisuuksien maailma, joka on läsnä, mutta usein vaikeasti nähtävissä ja tavoitettavissa. Siihen liittyy laillisuuden ja laittomuuden välistä tasapainoilua sekä eettisiä ja moraalisia ongelmia. Vaikka seksuaalisuus on arkipäiväistä, sen tietyt muodot eivät ole hyväksyttäviä. Se on monelta osin tabu. Seksuaalisuuden kietoutuminen kaupalliseen seksiin vahvistaa tätä tabuluonnetta entisestään. Kangasvuon (2004) mukaan seksuaalisuudesta on tullut tärkeä sosiaalinen, poliittinen ja moraalinen merkittäjä. Se luonnehtii perhenormeja, sukupuolien ja sukupolvien välisiä suhteita, kaupallistumista ja kulutusta (mt., 69). Suhtautuminen seksuaalisuuteen on aikakauden etiikan ja moraalin sekä yhteiskunnallisen todellisuuden ilmapuntari. Seksuaalisuus ja seksimarkkinat eivät ole yhteiskunnasta irrallaan olevia.

Prostituution tutkimiseen liittyy myös erityisiä ongelmia ilmiön luonteesta johtuen. Prostituutiota ei ole rekisteröity tilastoihin eikä se ole rikos. Prostituution näkyvyys on vähentynyt lehti-ilmoittelun kadottua lähes kokonaan. Parhaiten ilmiö paljastuu ja tilastoituu ulkomaalaisille tehtävien käännytysten kautta.

Ulkomaalainen voidaan käännyttää Suomesta, mikäli hänen perustellusta syystä epäillään myyneen seksuaalipalveluja (UlkomaalaisL, luku 2, 148 §).

Prostituutiota esiintyy useissa paikoissa ja muodoissa, jolloin sen tavoittaminen on vaikeaa. Sitä on majoitusliikkeissä, asiakkaan asunnossa, prostituoidun asunnossa ja muissa paikoissa. Kysymys on usein yksityisalueella tapahtuvasta toiminnasta. Prostituutio ei ole selkeästi määritelty seksuaalisen käyttäytymisen muoto. Sitä voidaan määrittää monin eri tavoin, kuten väkivallan kautta, puhtaasti kaupallisena toimintana tai muuna vaihtona, jossa raha ei välttämättä ole vaihdon väline. Prostituutioon liittyvät myös vietit. Prostituutio on leimautunut ja eettisesti herkkä alue.

Prostituutiokeskustelu nostaa usein esille yksittäistapauksia ja sensaatioita. Nämä eivät kuitenkaan kuvaa koko ilmiötä. Prostituutiota tulisi tarkastella laajempänä kokonaisuutena sekä aikaan että paikkaan sidoksissa olevana kysymyksenä. Se on vanha historiallinen toimintamuoto, joka vaihtelee kulttuurisesti, ajallisesti ja paikallisesti. Ei ole olemassa yhtä prostituutiota. Prostituutioilmiön läpinäkyväksi tekeminen avaisi uusia näkökulmia myös tutkimukseen.

Tutkimustehtävä on kätkeytyneiden ilmiöiden tavoittaminen ja näiden populaatioiden estimointia, jonka avulla voidaan tuottaa estimaatti (arvio) ilmiön esiintyvyydestä, laajuudesta ja siinä mahdollisesti tapahtuneista muutoksista. Prostituutio ei ole puhtaasti kansallinen ilmentymä, vaan siihen liittyy kansallisen ulottuvuuden ohella kansainvälinen ulottuvuus. Se on osa globalisaation seurauksia. Prostituutioon voi kytkeytyä erityisesti sen kansainvälisessä muodossa rikollisia elementtejä. Edellä mainitut tekijät vaikeuttavat prostituution tutkimista, koska se on piilossa ja arkaluontoinen.

2.2 Esitutkimustehtävä ja metodi

Esitutkimuksessa selvitetään Lapin seksimarkkinoiden laajuutta, luonnetta ja rakennetta. Seksimarkkinoiden tarkastelun kautta lähestytään prostituutiota, joka on näillä markkinoilla keskeinen toimintamuoto. Taustalla on Lapin prostituution näkyminen

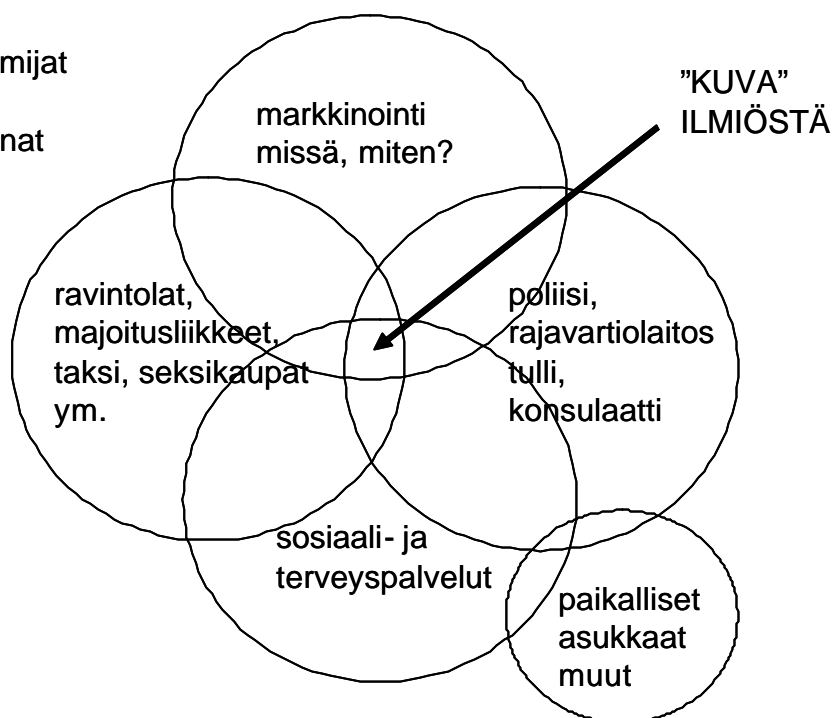
vaihtelevalla intensiteetillä tiedotusvälineissä jo useamman vuoden ajan. Lapin tilanne on ollut kiinnostuksen kohteena useilla viranomaisareenoilla sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Ruotsin taholta on myös esitetty kritiikkiä Suomesta tapahtuvasta kauttakulusta ja siitä, miten prostituutioon tullaan Pohjois-Ruotsissa.

Esitutkimuksessa tuotetaan alustavaa tietoa prostituutiosta naisten näkökulmasta, rakenteellis-toiminnallisesta näkökulmasta sekä paikallisesti ja alueellisesti:

- 1) Miten prostituutioon on tultu? Onko ilmiön taustalla itse tehty ratkaisu, rikollisliigat ja -organisaatiot vai pakottaminen tai uhkaaminen?
- 2) Mitkä ovat ne tukirakenteet, joissa toimintaa harjoitetaan? Mikä on rajan takana ja tulopaikkakunnalla olevien miesten osuus toiminnassa? Mikä on prostituoituina työskentelevien naisten ja muiden toimintaan liittyvien naisverkostojen rooli? Onko rikollisliigoilla osuutta toiminnassa?
- 3) Mitkä ovat seksipalveluiden muodot? Miten markkinointi tapahtuu? Mitä seksipalveluja on tarjolla?
- 4) Mikä on prostituution toiminta- ja tarjonta-alue? Miten toiminta näyttäytyy Lapin alueella?
- 5) Mitä kauttakulusta voidaan sanoa?

Seksimarkkinoiden kohtaaminen tapahtuu joko suoraan tai epäsuorasti. Osa ihmisistä kohtaa ilmiön suoraan työnsä tai ammattinsa kautta ja osa heistä kohtaa sen epäsuorasti. Ilmiötä koskevaa tietoa tuotetaan tässä selvityksessä erilaisten sosiaalisten, ammatillisten ja työhön liittyvien viitekehysten (frame) kautta. (Goffman 1986.) Eri kentillä tapahtuvat kohtaamiset tuottavat tietoa ilmiöstä eli ”kuvan”, joka prostituutiosta piirtyy.

Miten eri toimijat
kohtaavat
seksimarkkinat
Lapissa?

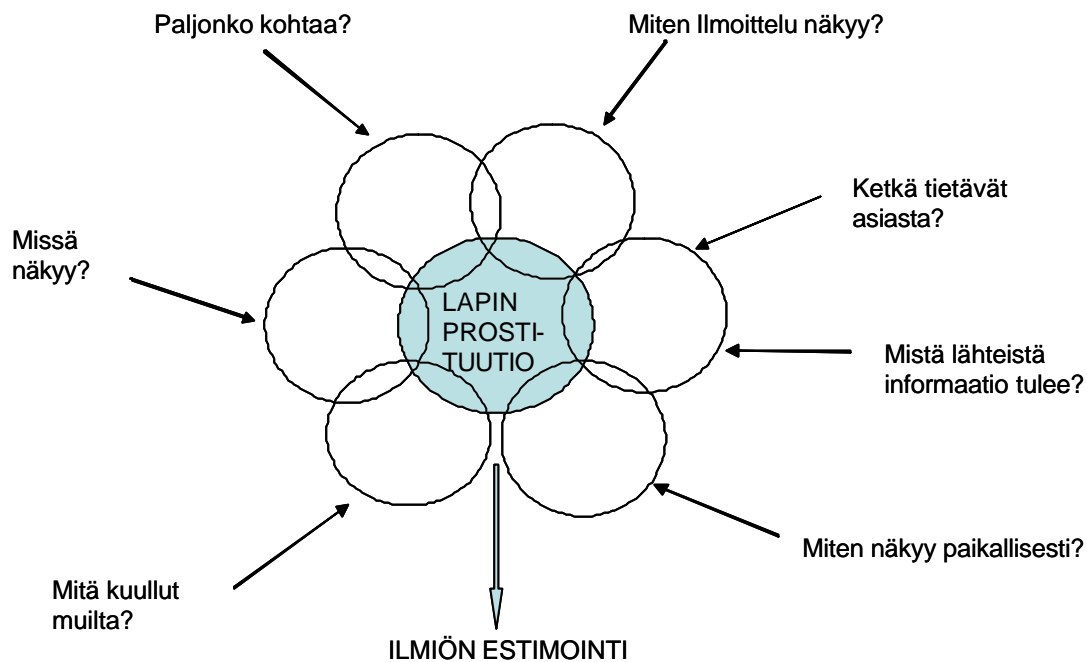
Kuvio 1. Seksimarkkinoiden kohtaaminen.

Esitutkimuksessa lähdetään liikkeelle siitä, miten eri toimijat kohtaavat seksimarkkinat Lapissa. Mitä mielletään seksimarkkinoihin kuuluviksi alueiksi ja mitä eri toimijat kohtaavat paikallisesti sekä alueellisesti näillä markkinoilla? Haastateltavia pyydettiin myös arvioimaan markkinoilla tapahtuneita muutoksia (ks. tarkemmin liite 2). Teemahaastattelurunko rakennettiin mahdollisimman lyhyeksi, jotta sen läpikäyminen ei veisi vastaajilta paljon aikaa. Se on yritetty rakentaa neutraaliksi, jotta vastaajat eivät kokisi kysymyksiä kiusallisina. Aiheen käsitteleminen voi olla joissakin tapauksissa vaikeaa.

Poliisi, rajavartiolaitos, tulli ja Suomen konsulaatti Murmanskissa kohtaavat työnsä kautta usein tämän ilmiön. Tulli kohtaa sitä vähiten, jollei siihen liity jotain muuta epäilyn alaista toimintaa. Lähtöasetelmassa arvioitiin, että sosiaali- ja terveyspalveluissa voitaisiin kohdata ilmiö satunnaisesti erilaisten lieveilmiöiden kautta. Näitä ovat esimerkiksi väkivallan seuraukset, muu avuntarve ja mahdolliset tartuntataudit. Näissä ammattiryhmissä seksimarkkinoiden kohtaaminen tapahtuu juuri prostituution kautta.

Taksien, majoitusliikkeiden, ravintoloiden ja seksikauppojen arvioitiin olevan toimijoita, jotka kohtaavat työnsä kautta jollakin tavalla prostituutiota tai muuta siihen viittaavaa toimintaa. Muut

toimijat ovat pieniä ammattiryhmiä, joiden työssä prostituutio näkyy ajoittain. Paikallista asukkaista on haastateltu pääasiassa miehiä, jotka voivat olla potentiaalisia käyttäjiä. Naiset kohtaavat ilmiön eri tavalla. Näissä ammatti- ja muissa sosiaalisissa ryhmissä on paljon hiljaista tietoa, joka on erilaista kuin viranomaisten tuottama tieto. Kaikki edellä mainitut toimijatahot ovat kohdanneet seksimarkkinat jollakin tavalla, tosin näkemyseroja toiminnan luonteesta ja esiintyvyydestä on. Seksimarkkinat mielletään pääasiassa juuri prostituutioksi. Tutkimuksessa on pyritty kartoittamaan prostituution koko kenttä Lapissa.

Kuvio 2. Tuntemattoman populaation ja sen rakenteen estimointi.

Tutkimusmetodina on käytetty kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen aineiston analyysyjä sekä estimointia. Estimointia voidaan käyttää silloin, kun tarvitaan tietoa jonkin tuntemattoman populaation tai ryhmän määrästä ja ominaispiirteistä, jotka eivät ole suoraan mitattavissa. Kohderyhmistä ei ole saatavilla valmiita tilastoja, koska niihin liittyy elementtejä, jonka vuoksi ne ovat piilossa tai muuten vaikeasti tavoitettavissa. Syitä tähän ovat esimerkiksi osallisuus laittomaan toimintaan, tai käyttäytymiseen liittyy sosiaalisesti paheksuttavia elementtejä, esimerkiksi huumeiden käyttöä tai seksityötä. Menetelmää voidaan soveltaa myös silloin, kun tarvitaan tietoa marginaalissa elävistä ihmisryhmistä, esimerkiksi katulapsista, asunnottomista, nomadeista tai irtolaisista.

Estimointia on käytetty myös tutkittaessa jatkuvasti liikkeessä olevia populaatioita (transient people), kuten esimerkiksi rekka-autonkuljettajia, kalastajia, sesonkityöntekijöitä ja siirtotyöläisiä. Estimointi tuottaa karkean estimaatin populaation määrästä, esiintyvyydestä ja populaatiossa tapahtuneista mahdollisista muutoksista.

Piilossa oleville populaatioille on luonteenomaista otantarhman puuttuminen, yhteys valtaväestöön on pieni ja ne pysyttelevät anonyymeinä. Tämän seurauksena tutkimusjoukkoa ei voida lähestyä suoralla otantatekniikalla, vaan sitä lähestytään erilaisten sosiaalisten verkostojen kautta (respondent-driven sampling). Menetelmään liittyy niin sanottu lumipallotekniikka, jossa vastaajilta kysytään haastattelutilanteissa, kenen he arvioivat tietävän tästä ilmiöstä tai kohdejoukosta tai ketä tutkijan kannattaisi seuraavaksi haastatella. Menetelmän tukena on mahdollista käyttää saatekirjettä, jota jaetaan eri paikoissa. Saatekirjeessä kerrotaan meneillään olevasta tutkimuksesta ja pyydetään apua tutkimuksen toteuttamiseen. (Lee 1993; Salganik & Heckathorn 2003.)

Aineistonkeruun suunnitteluvaiheessa tiedettiin, että ammatinsa tai työnsä kautta prostituutiota kohtaavat suoraan poliisi, rajavartiolaitos ja tulli. Epäsuoraa kohtaamista arvioitiin tapahtuvan takseissa, ravintoloissa ja majoitusliikkeissä sekä seksikaupoissa. Haastattelujen tekemisen tueksi on laadittu teema-haastattelurunko. Siinä ei kuitenkaan ole orjallisesti pitäydytty, mikäli haastattelutilanne on vaatinut tilannesidonnaista luovuutta. Toisena välineenä tutkimuksessa on käytetty saatekirjettä (ks. liite 1), jossa kerrotaan meneillään olevasta tutkimuksesta ja pyydetään apua vastaajilta. Useassa paikassa annettiin saatekirje luettavaksi sen jälkeen, kun tutkija oli esittäytynyt ja kertonut tutkivansa seksimarkkinoita. Mahdolliset haastateltavat lukivat kirjeen ja sen jälkeen keskusteltiin siitä, voisivatko he osallistua tutkimukseen. Haastattelu suoritettiin muutamissa paikoissa välittömästi ja osan kanssa sovittiin uusi ajankohta. Kukaan ei kieltäytynyt. Saatekirje jätettiin myös eri paikkoihin, jotta jo haastatellut voisivat informoida muita työntekijöitä tai tahoja. Tavoitteena oli, että tieto meneillään olevasta tutkimuksesta leviäisi ja ihmiset voisivat ottaa itse yhteyttä tarkemman ajankohdan sopimiseksi. Saatekirjeen avulla tavoitin esimerkiksi

kaksi seksialan työntekijää, jotka ottivat itse myöhemmin yhteyttä.

2.3 Aineistot

Tiedon saanti tuntemattomista ja piilossa olevista ihmisistä on vaikeaa. Tämä on edellyttänyt ilmiön lähestymistä eri viranomaisten ja muiden sosiaalisten verkostojen kautta sekä havainnoimalla. Erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa liikkuu paljon sellaista tietoa prostituutiosta, joka ei ole julkista, ja näissä verkostoissa kohdataan prostituutio monella tavalla. Havainnointi on mahdollista silloin, kun tarjonta tapahtuu julkisilla paikoilla tai on muulla tavalla näkyvää.

Tutkimusaineistoa on kerätty teemahaastatteluilla (ks. liite 2), ”jututtamalla” ja havainnoimalla ilmiön olemassaoloa eri paikoissa ja paikkakunnilla Lapissa. Jututtamisella tarkoitetaan tässä varsinaista haastattelua pienimuotoisempaa epävirallista keskustelua, jota on käyty esimerkiksi lähestyttäessä miehiä ravintoloissa tai henkilökuntaa ravintolan baaritiskillä. Teemahaastatteluista osa on tehty puhelimitse ja osa henkilökohtaisissa tapaamisissa. Yllättävä piirre aineistonkeruussa on ollut se, että tutkijaa on lähestytty omaehtoisesti haastattelun sopimiseksi (lumipallostekniikka).

Viranomaisten lähestyminen on ollut helppoa, koska tutkija oli saanut luvat haastattelujen tekemiseen. Hän oli sopinut etukäteen haastatteluajankohdan joko paikan päällä tai puhelimitse. Haastattelut on tehty pääosin henkilökohtaisissa tapaamisissa. Muiden kuin viranomaisten lähestyminen oli huomattavasti työläämpää, koska tutkija kävi ensin kertomassa tutkimuksesta ja myöhemmin haastattelemassa. Ravintolatyöntekijöiden, taksimiesten ja osan majoitusliikkeissä tehdyistä haastatteluista tutkija on suorittanut ex-tempore-menetelmällä. Tutkija meni asianomaisen paikan ovesta sisään, esitteli itsensä ja kysyi: Olisiko teillä hetkinen aikaa jutella. Näiden ”jututtamisten” aikana etenimme haastateltavien ehdoilla, jolloin tutkija istui ja odotteli haastateltavien hoitaessa työtehtäviään. Hauskimpia ”jututtamiset” ovat olleet eri miesseurueissa, kun ensin kerrottiin tutkimusaihe ja sen jälkeen pyydettiin lupa saada istua seuraan

keskustelemaan. Yhdessä ravintolassa tarjoilija esitteli tutkijan ensin pöytäseurueelle ja auttoi pääsemään seuraan. Kilometrejä kertyi monta sataa tutkijan ajellessa autolla ympäri Lappia haastattelemassa.

Esitutkimusaineisto sisältää viranomaisille tehdyt haastattelut, joita on suoritettu poliisin-, rajavartiolaitoksen- ja tullin henkilöstölle sekä muutamille sosiaali- ja terveystalalla toimiville. Aineistoa on kerätty taksimiehiltä, hotelli- ja majoitusliikkeiden henkilökunnalta, ravintolatyöntekijöiltä, miehiltä ravintoloissa ja seksialalla työskenteleviltä naisilta. Lisäksi on muutama pieni ammattiryhmä, joiden ammattia ei mainita. On sovittu, että aineistoja ei käytetä kaikilta osin ammattiryhmittäin eikä yksilötasolla. Ihmiset ovat suhtautuneet tutkimuksen tekemiseen myönteisesti. Ainoastaan yhdessä paikassa sanottiin ”että mitä te niitä tyttöjä jahtaatte, jättäkää ne jo rauhaan”. Sielläkin ”jututtaminen” kuitenkin lopulta onnistui.

Tutkimusaineiston keruu aloitettiin helmikuussa 2004. Aihepiiriä lähestyttiin jo syksyllä 2003, jolloin keskusrikospoliisin ja Lapin rajavartiolaitoksen edustajat järjestivät informaatiotilaisuuden prostituutiotilanteen kehityksestä ja nykytilasta Lapis- sa. Viime syksynä järjestyi mahdollisuus tutustua prostituutiotilanteeseen Länsi-Lapissa ja tehdä kuusi lyhyttä esihaastattelua venäläisille naisille, joista viisi naista käännytettiin Suomesta seksipalvelujen myynnin seurauksena.

Aineistonkeruun osalta Lappi jaettiin viiteen osa-alueeseen: Pohjois-Lappi (Ivalo, Kaamanen, Utsjoki, Karigasniemi), Itä-Lappi (Savukoski, Salla, Kemijärvi), Länsi-Lappi (Kemi, Tornio, Simo, Keminmaa), Luoteis-Lappi (Kilpisjärvi, Enontekiö) ja Rovaniemi. Painotus aineiston keruussa näillä alueilla on ollut erilainen, koska prostituutioilmiö esiintyy paikallisesti eri tavalla. Joillakin alueilla ilmiötä ei esiinny enää juuri ollenkaan, joten haastattelujen tekemistä ei kannattanut jatkaa.

(www.oulu.fi/northfl.html)

Kuvio 3. Pohjois-Suomen kartta.

Haastatteluaineistoa on kerätty neljältätoista eri paikkakunnalta, ja yhteensä aineistoa on tuotettu kolmenkymmenenviiden eri toimijan näkökulmasta. Haastateltuja ja ”jututettuja” ihmisiä on ollut näillä mielenkiintoisilla aineistonkeruumatkoilla viitisenkymmentä, koska joissakin tilanteissa on ollut mukana samanaikaisesti useampi ihminen, kuten esimerkiksi ravintoloissa tai taksiasemilla. Lumipallotekniikka toimi siten, että tutkijaan otti yhteyttä viisi ihmistä itse sopiakseen haastattelusta. He olivat saaneet tiedon saatekirjeen kautta. Saatekirje toimi myös siten, että tutkimus oli jo tiedossa, kun tutkija soitti sopiakseen mahdollisesta haastattelusta.

Tutkimusaineistoa on kerätty myös erilaisten virallisten ja epävirallisten dokumenttien pohjalta ja arvokasta tietoa on saatu ohjausryhmän työskentelyn kautta. Murmanskin alueen yhteistyötahot; naisten kriisikeskukset, AIDS-tukikeskus sekä iho- ja

sukupuolitautilien poliklinikka, ovat olleet suurena apuna valottamassa prostituutioilmiötä yhdestä lähtömaasta käsin tarkasteltuna.

Aineistojen keskinäinen suhde on mielenkiintoinen. Viranomaisten avulla tuotettu aineisto muodostaa työn rakenteen ja faktatiedon. Muiden haastateltujen tuottama aineisto tuo lisää sisällöllistä ulottuvuutta ja auttaa ymmärtämään asioiden välisiä yhteyksiä sekä niiden taustoja. Molemmat aineistot tukevat toisiaan.

3 SEKSIMARKKINAT JA PROSTITUUTIO ALUEELLISENA KYSYMYKSENÄ

3.1 Venäjän rajan avauduttua

Itäprostituutio käynnistyi vähitellen Venäjän rajan avautumisen myötä 1993 ja toiminta kehittyi vilkkaaksi. Naisia kuljetettiin linja-autoilla Suomeen ja Norjaan, josta muodostui niin sanottu tyttöbussi-ilmiö. Tyttöbussitoiminta keskittyi viikonloppuihin, keskiviikkona tai torstaina autot saapuivat Suomeen ja palasivat sunnuntai-iltana tai maanantaina. Osa naisista jäi harjoittamaan prostituutiota Pohjois-Lapin alueelle ja osa jatkoi matkaa Norjaan Karigasniemen, Utsjoen ja Nuorgamin kautta. Naisilla oli usein Norjaan matkustamiseen oikeuttava viisumi. Viisumi astui voimaan kello kaksitoista yöllä, joten vuorokauden vaihtumista odoteltaessa harjoitettiin seksikauppaa myös Suomessa. Murmanskista matkustettiin paljon myös suoraan Norjaan Storskogin rajanylitysaseman kautta. Norjan puolella suurin osa naisista jatkoi matkaa Altaan mutta myös Nordkappiin, Lakselviin ja muille pienemmille paikkakunnille. Paluumatka Norjasta tapahtui usein Storskogin raja-aseman kautta Venäjälle.

Naiskauppa rantautui näinä vuosina myös Norjan vuonon rannalla sijaitseviin pieniin kyliin. Prostituutiota harjoittavien naisten mukana kulki ”torimummoja”, jotka kauppasivat matkoilla kaikenlaista pientä tavaraa. Vilkkain vuosi Norjaan suuntautuvassa naiskaupassa oli 1995–1996, jonka jälkeen Norjan viranomaiset puuttuivat tilanteeseen. Torimummot karkotettiin, koska myynti tapahtui ilman asianmukaisia lupia. Prostituutiota harjoittaville naisille tehtiin käännytyksiä, eikä tyttöbusseja ei enää päästetty maahan. Viisumikäytäntöä tiukennettiin Murmankin Norjan konsulaatissa. Naiskauppa prostituutiotarkoituksessa oli säännöllistä toimintaa ja ”systeemissä” toimi vilkkaimpina aikoina vajaat 300 naista, kun viranomaiset olivat tutkineet toimintaa. Naiset vaihtuivat joka toinen viikko ja monet kasvot tulivat tutuiksi raja-asemalla. Systemi oli organisoitua, mutta järjestäytyneen rikollisuuden kytkeytymisestä toimintaan ei ole ollut todisteita.

Prostituutiota harjoitettiin Pohjois-Lapissa pienissä majoitusliikkeissä ja mökkikyliissä tai miehet hakivat naisia mukaansa

näistä majoituspaikoista sekä suoraan busseilta. Seksikauppaa harjoitettiin lisäksi kuntakeskuksen torille pysäköidyn bussin takaosassa. Toiminta näkyi Pohjois-Lapin alueella silloin myös hotelleissa, jonne naisia kuljettiin takaovenkin kautta työskentelemään. Eräs tutkimukseen haastateltu hotelli- ja ravintola-alan työntekijä kertoi, ettei henkilökunta aluksi ymmärtänyt mistä on kyse. Eräällä paikkakunnalla epäiltiin, että paikkakuntalainen mies oli ollut toiminnassa mukana huolehtimassa huonevarauksista ja organisoimassa prostituutiota. Haastattelujen aikana keskusteltiin myös toiminnasta aiheutuneista lieveilmiöistä, ja useammassa paikassa tuli esille alkoholin myynti. Sitä kaupattiin myös alaikäisille. Huumeet nostettiin esille ainoastaan yhdessä haastattelussa, jossa niitä oli ollut Norjan puolella. Myös tavara-
varkauksia esiintyi myös alkuvaiheessa. Muutamassa majoitusliikkeessä kerrottiin esiintyneen järjestyshäiriöitä ja miesten välisiä tappeluita. Järjestyshäiriöitä on ollut enemmänkin, koska etenkin alkuvaiheessa tilanteisiin liittyi runsasta alkoholinkäyttöä. Naiset toivat mukanaan alkoholia ja myivät sitä. Alkuvaiheessa osa naisista oli tukevassa humalassa jo Suomen puolelle tullessaan. Yksi haastatelluista kuvasi ilmiötä paikkakunnallaan seuraavasti:

”Oli se melkoista menoa, kun se bussi tuli tuohon kylälle ja kun ne [venäläiset] vei aluksi kaikki tavaratkin... Kaikki kelpasi vaikka ei silti, että se homma olis minua häirinnyt... pikemminkin päinvastoin.” (kyläläinen /mies, haastattelu 25/2)

3.2 Alueellinen ja paikallinen näkökulma prostituutioon

Lappi ei ole leimallisesti vain itäprostituutioon alue. Tarjontaa on sekä paikallisesti että etelän suunnasta tulleiden toimesta. Tutkimukseen haastateltujen ihmisten mielikuvissa kuitenkin elää pitkälti käsitys ”että ne on niitä venäläisiä naisia ja eikö se tuolla Rovaniemellä ja Kemissä ole”. Käsitystä tukee vahvasti median luoma kuva ilmiöstä. Mielikuva pitää osittain paikkaansa, koska prostituutio laajana ilmiönä oli 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa lähtöisin Venäjältä. Lapissa on kuitenkin ollut ja on edelleen myös muuta prostituutiota. Määrälliset suhteet kuitenkin vaihte-

levat ajallisesti. Alkuaikoina itäprostituution ilmenemismuodot ja toimintatavat olivat niin näkyviä, että ne peittivät alleen muun.

Prostituution ilmaantuessa laajana ilmiönä Lappiin 1990-luvun puolivälin jälkeen, se jäi aluksi pohjoisen Lapin pieniin kyliin ja kuntakeskuksiin. Se oli saapuessaan shokki eikä aluksi ymmärretty, mistä oikein oli kyse. Monet kylistä ja kuntakeskuksista ovat haavoittuvia. Ne ovat asukasluvultaan vähäisiä, yhteisöllisyys ja sosiaalinen kontrolli ovat vahvoja, lähes kaikki tuntevat toisensa ja elämä pohjautuu monelta osin vielä luontaiselinkeinoihin. Osa paikkakunnista on vahvasti sidoksissa vanhaan saamelaiseen kulttuuriperintöön. Prostituutiosta aiheutuvat häiriöt esimerkiksi Helsingissä on koettu monissa kaupunginosissa isoiksi (ks. Koskela ym. 2000), vaikka kaupunkikulttuurissa on ehkä jollakin tavalla paremmin totuttu monenlaisiin lieveilmiöihin. Prostituutio aiheutti Helsingissä naisten häirintää kaduilla, nimittelyä, hintatarjouksia sekä jatkuvaa autorallia tietyissä kaupunginosissa. Prostituution saapuessa pieniin Lapin kyliin ja kuntakeskuksiin voi vain kuvitella, mitkä vaikutukset sillä on ollut. (Ks. Aikio 2001.) Ilmiö toi mukanaan perheongelmia, sukupuolitauteja, tappeluita, avioeroja, lisääntyvää päihteiden käyttöä ja niin edelleen. Tapahtumat ovat jättäneet vaikeasti paikattavia haavoja yksilö- ja yhteisötasolla ihmisten elämään. Häpeää kohdattiin yksilötasolla perheiden sisällä sekä yhteisönä, kun oma kuntakeskus leimautui prostituution kautta.

Pienissä paikallisissa yhteisöissä on kuitenkin myös voimaa. Esimerkiksi Utsjoella kansalaisjärjestö Duovvi ry. ryhtyi yhdessä paikallisten viranomaisien sekä Tanan kunnan eri toimijoiden kanssa taistelemaan prostituutiota vastaan. He onnistuivat rauhoittamaan prostituutiotilanteen pitkäjänteisellä työllä tämän vuosituhannen alussa vaikka työ kesti useita vuosia. (Ks. tarkemmin Aikio 2001.)

Kapernaum itäprostituution symboli

Schengen-sopimus tuli voimaan maaliskuussa 2001. Sopimus mahdollistaa viisumin haltijalle liikkumisen Schengen-alueella (Suomi, Ruotsi, Norja), vaikka periaatteessa matkustajan tulisi mennä maahan, johon viisumi on haettu. Turistiviisumi Norjaan

tai Ruotsiin on edullisempi kuin Suomeen, joten prostituutiota harjoittavat naiset hakivat viisumin muualle kuin Suomeen. Siitä huolimatta matkustajat kuitenkin tulivat Lappiin ja käytäntö on melko yleinen nykyäänkin. Sopimuksen tultua voimaan naiskauppaliikenne alkoi siirtyä enenevässä määrin myös Lapin eteläosiin, kuten Rovaniemelle, Keminmaahan ja Tornioon. Toiminta jatkui koko ajan myös Pohjois-Lapissa, samoin liikenne Norjaan. Arvion mukaan Lappiin saapui näinä aikoina viikossa 50–80 naista, joiden voitiin epäillä harjoittavan prostituutiota.

Keminmaassa sijaitsevasta Kapernaumin lomakylästä tuli Lapin prostituution symboli. Länsi-Lapin alueen itäprostituutio kiteytyi pitkälti sinne ja paikka on saanut paljon julkisuutta tiedotusvälineissä. Suomeen saapuneiden naisten määrä on voinut olla ajoittain isompikin, koska vilkkaimpina aikoina Kapernaumin lomakylässä oli 30–40 naista majoittuneena yhden viikonlopun aikana ja Murmanskin alueelta tulevia naisia oli muuallakin kuin Kapernaumissa. Vilkkaimpana aikana, vuosina 2000–2002, Murmanskin alueelta tulevassa prostituutiota harjoittavassa naisrenkaassa arvioitiin olevan noin 200–300 naista, jotka vaihtuivat keskimäärin joka toinen viikko. Poliisi ja rajavartiolaitos ovat myöhemmin yhteistyössä selvittäneet naisten taustoja, ja heidän matkaprofiileissaan on ollut merkintöjä matkustamisesta Norjan puolella aikaisemmin. On hyvin todennäköistä, että naiset jatkoivat prostituution harjoittamista nyt Suomessa. Toimintakulttuurissa tapahtui vähitellen muutos, linja-autot hävisivät katukuvasta ja pienoisbussit sekä henkilöautot tulivat tilalle. Ensimmäiset havainnot Länsi-Lapissa tapahtuvasta naiskaupasta tulivat poliisin tietoon keväällä 2000.

Prostituoitujen majoittaminen Kapernaumissa alkoi keväällä 2000. Poliisin puututtua siihen paikka suljettiin samana syksynä. Toiminta käynnistyi uudelleen tammikuussa 2001. Siitä asti paikka on ollut viranomaisten seurannassa. Yritystoiminta loppui keväällä 2004 ja siitä on esitutkinta meneillään. Ensimmäisen sulkemisen jälkeen prostituutio siirtyi lyhyeksi aikaa Simoon, jossa toiminta lopetettiin poliisin toimesta loppuvuodesta 2002. Simossa oli vuoden 2003 alussa toinenkin välityspaikka naisille, jotka eivät menneet Kapernaumiin. Naiset saapuivat Simoon torstaina ja heidät haettiin sieltä viikonlopuksi mukaan. Keminmaassa on Kapernaumin lisäksi vastaavanlainen välityspaikka.

Syitä siihen, miksi prostituutio keskittyi juuri Kapernaumiin, on monia. Paikan syrjäinen sijainti on ollut etu, koska lähellä ei ole muuta asutusta. Ruotsista on kohtuullisen lyhyt matka sinne. Paikan hintataso on edullinen, koska yöpyminen maksaa noin 12–15 euroa yöltä. Haastattelemani venäläiset naiset kertoivat, että esimerkiksi Rovaniemellä hinta oli venäläisten suosimassa majoituspaikassa 30–40 euroa yöltä. Tärkein tekijä kuitenkin on majoitustoimintaa harjoittaneiden omistajien myötämielisyys ja mahdollinen osallisuus toiminnassa. Kapernaum on toiminut majoitus- ja välityspaikkana ja prostituution harjoittamispaikkana. Käytäntö on kuitenkin ollut, että naiset on haettu sieltä mukaan. Syynä tähän on ollut paikan jatkuva viranomaisseuranta ja viranomaisten yhteistyössä tekemät ratsiat sekä epäily paritus-toiminnasta.

Prostituutio siirtyi Kapernaumin ensimmäisen sulkemisen jälkeen myös torniolaiseen matkakotiin. Siellä syntyneiden häiriöiden jälkeen poliisi lopetti toiminnan. Torniossa on esiintynyt ainakin yhdessä paikassa myös paritukseen viittaavaa toimintaa. Naiset haettiin Kapernaumista erääseen yksityiseen majoituspaikkaan viikonlopuksi ja paikan omistaja veloitti huoneiden käytöstä. Tätä toimintamuotoa käytetään yleisemminkin, koska miehillä ei ole varaa viedä naista hotelliin ja kotiin ei voida tai haluta viedä naisia tässä tarkoituksessa. Kaikki hotellit eivät myöskään suostu majoittamaan naisia, mikäli henkilökunta epäilee heidän harjoittavan prostituutiota. Yksityisiin ”viikonloppubordelleihin” tullaan viettämään aikaa miesporukoissa, eivätkä kaikki välttämättä osta seksipalveluita vaan viettävät muuten aikaansa ”hengaillessa mukana”. Alkoholin reipas käyttö kuuluu asiaan. Myös ruotsalaisia miehiä kulkee näissä taloissa. Naiset perivät keskimäärin 50 euroa asiakkaalta, mikä on muun prostituution hintatasoon verrattuna edullinen. Hintataso on yksi kysyntään vaikuttava tekijä ja selittää pieneltä osin sitä, miksi itäprostituutio on menestynyt hyvin Lapissa. Kapernaumissa liikkui vilkkaimpina aikoina takseja erittäin monelta Lapin paikkakunnalta.

Toinen itäprostituution kysyntään vaikuttava tekijä on väestörakenne. Lapin kylissä ja kuntakeskuksissa on paljon yksinäisiä miehiä, koska nuoria ja naisia on muuttanut paljon muualle. Kolmas itäprostituution kysyntään osittain vaikuttava tekijä on

uteliaisuus ja kokeilunhalu, koska prostituutio laajana ilmiönä on ollut täällä aikaisemmin tuntematon. Tarjonta luo myös kysyntää.

3.3 Seksimarkkinoiden tarjonta ja markkinointi

Seksiteollisuus on nopeasti kasvava teollisuuden muoto, johon vaikuttavat monet yhteiskunnalliset taustatekijät. Kyse on globaalista, maailmanlaajuisesta ilmiöstä, jolla näyttäisi olevan huomattavan laajat markkinat. Euroopassa pääasiallinen markkinoiden laajeneminen tapahtuu Keski-Euroopassa. Laajeneminen alkoi 1950-luvulla ja se on tapahtunut vaiheittain. Näistä seksiteollisuuden kehityksen vaikutuksista osa ulottuu Suomeen aina Lappia myöten. Seksin teollistumisessa on kyse erilaisten palveluiden massatuotannosta markkinoita varten.

Seksimarkkinoiden eri muodot Suomessa ovat:

- 1) pornografia: lehdet, kirjallisuus, filmit
- 2) seksipuhelimet
- 3) striptease: baarit, ohjelmatoimistot, seksiliikkeet, ravintolat
- 4) hieromalaitokset: intiimihieronta, seksiklinikat: seksin erikoispalvelut
- 5) seksimessut, seksiväline-esittelyt kotona tai muissa paikoissa
- 6) seksikaupat
- 7) seksielokuvateatterit, videot privaateissa
- 8) seksivideot ja DVD:t
- 9) prostituutio.

Ulkomailla toimivat edellä mainittujen lisäksi bordellit, erilaiset klubit, Eroscenterit ja niin edelleen.

Tarkasteltaessa seksimarkkinoiden tarjontaa alueellisesti voidaan sanoa, että lähes kaikkea on tarjolla mutta ei kaikilla paikkakunnilla. Varsinaisia seksimessuja Lapissa ei ole ollut, vaan lähimmät löytyvät Oulusta, ja seksielokuvateattereita täällä ei ole. Seksikaupoissa asiakkailla on mahdollisuus vuokrata yksityinen tila videoiden katselua varten. Seksivideoita ja DVD-elokuvia sekä muita seksivälineitä ja -tuotteita välitetään liik-

keiden kautta maakuntiin ja niitä tilataan myös postimyyntiliikkeiden kautta.

Etelä-Lapissa on toiminut viisi seksiliikettä, joista voi ostaa lehtiä, filmejä, erilaisia seksivälineitä, päiväkahvilehtisiä ja niin edelleen. Kysytyimmät artikkelit ovat filmit ja DVT:t, joita vuokraavat yleensä miehet. Naiset puolestaan ostavat pääasiassa erilaisia asusteita ja seksivälineitä. Yhden seksikaupan välityksellä voi tilata myös seksiväline-esittelyjä kotiin tai muihin yksityistilaisuuksiin. Liikkeissä asioi kaiken ikäisiä miehiä ja naisia. Naisiasiakkaiden ikäjakauman arvioitiin olevan 18–40 ikävuoden välillä ja miesten 30 vuodesta ylöspäin. Liikkeissä asioi myös pariskuntia yhdessä. Yllättävä havainto oli, että asiakkaat etsivät seksikaupoista myös apua seksielämään liittyvissä ongelmissa.

Osassa näistä liikkeistä on tarjolla myös private-palveluita, joissa esiintyy suomalaisia ja ulkomaalaisia tanssijoita. Privateissa esiintyvistä osa on tanssijoita, joiden repertuaariin kuuluu striptease, sado-masokismi tai muut välineshowt, mutta osa tarjoaa muitakin palveluja. Peruspalkka määräytyy liikkeen taksan mukaan, ja privaten puolella asiakkaat maksavat ”tippejä” erilaisista extrapalveluista, kuten esimerkiksi intiimihieronnasta ja suuseksistä sekä aivan poikkeustapauksissa yhdynnästä. Privateissa asioivat miehet, joiden ikä vaihtelee 30 vuodesta vanhukseen. Suurin osa on kuitenkin keski-ikäisiä miehiä kaikista sosioekonomista ryhmistä. privaten hintataso rajaa asiakaskuntaa, koska hinta on melko korkea etenkin silloin, jos asiakas haluaa extrapalveluja. Tanssijoilla on myös vakituisia asiakkaita, jotka asioivat säännöllisesti tietyn esiintyjän luona. Myös ruotsalaisia miehiä käy Suomessa seksiliikkeiden privateissa asiakkaina. Tanssijat liikkuvat usein ympäri maata ja heillä voi olla viikon työsopimus jonkin paikkakunnan seksiliikkeessä. Asiakkaita käy 1–8 päivässä, mutta niin sanottuja nollapäiviäkin on välillä, jolloin ei ole yhtään asiakasta.

Stripteasea on alueella tarjolla satunnaisesti eri ravintoloissa ja vakituisesti yhdessä seksibaarissa Rovaniemellä. Stripteasen kulta-ajat olivat kuitenkin 1980-luvun lopulla ja 1990-luvulla, jolloin toiminta oli yleistä hotellien yökerhoissa ja stripteasea oli pienemmilläkin paikkakunnilla. Naisia esiintyi stripteasen kulta-aikoina tanssijoina mitä ihmeellisimmissä ”kuppilarähjissä”.

Tanssijoina toimivat sekä ulkomaalaiset että suomalaiset naiset, joskus harvoin esiintyy miestanssijoita. Ulkomaalaisten kohdalla on esiintynyt myös ongelmia työlupien kanssa, sillä niitä ei ollut. Stripteasepalvelua voi tilata myös erilaisiin yksityistilaisuuksiin.

Etelä-Lapissa toimi keväällä 2004 viisi Thai-hierontapaikkaa, joissa asiakkaille on tarjolla lähinnä intiimihierontaa. Palvelua mainostettiin myös Levillä, mutta toiminnan pysyvyydestä ei ole tietoa. Haastatteluissa tuli esille, että Thai-paikoista liikkuu kaksi erilaista käsitystä, joista toisen mukaan siellä ei ole tarjolla kuin intiimihierontaa muun hieronnan lisäksi ja toisen näkemyksen mukaan siellä tarjotaan seksipalveluita. Tarjolla on intiimihierontaa ja joissakin tapauksissa suuseksiä. Yhdyntäpalveluihin suhtaudutaan Thai-paikoissa varsin pidättyvästi ja varauksellisesti. Yksi haastattelemani mies kertoi tilanneensa Thai-paikasta naisen useamman kerran yöksi hotelliin hintaan 100 euroa yöltä. Thaipaikeista yksi oli välillä suljettuna viranomaisten puututtua toimintaan. Paikassa harjoitettiin silloin prostituutiotakin virolaisten ja Viron venäläisten naisten toimesta.

Lähin seksiklinikkatyypinen toimintamuoto on Oulussa. Klinikalla on saatavilla tavallisempia seksipalveluita, kuten private- ja showpalveluja, sekä erikoispalveluita, kuten domina-palveluita ja erilaisia seksipalveluita transseksuaaleille ja fetisisteille. Paikassa työskentelee vain suomalaisia naisia.

Suurin osa seksialalla toimivista yrittäjistä toimii laillisesti eikä kyse ei ole prostituutiosta, mutta aina joukkoon mahtuu myös niitä, jotka käyttävät yritystoimintaa peitteenä prostituutiolle.

Markkinointi

Seksipalveluita markkinoidaan ja välitetään monin eri tavoin. Julkinen markkinointi on siirtynyt viime vuosina yhä enemmän Internet-sivuille. Yksi tunnetuimmista linkeistä on Sihteeriopiston sivut, joiden oppilassivuilta on saatavilla seksipalvelujen tarjoajien yhteystietoja Pohjoismaista, Baltiasta, Puolasta ja Venäjältä. Mielenkiintoista on, että Ruotsissa tarjoajia on enemmän kuin Suomessa vaikka seksin ostaminen kriminalisoitiin siellä vuonna 1999. Palvelujen tarjoajien määrä sivuilla on Suomessa vähentynyt, ja Lapin osalta se on ollut seuranta-aikana lähes olema-

tonta. Sihteerioipiston sivuilla käydään keskustelua esimerkiksi palveluja myyvistä naisista tai uuden henkilön aloittaessa voidaan tiedustella muiden käyttäjien kokemuksia hänestä. Internetistä löytyy valtava määrä hakupalveluosoitteita ja yhteystietoja voi tilata suoraan myös puhelimeen gsm-hakupalvelun kautta. Lisäksi on keskitettyä puhelinvälitystoimintaa, jonka taustalla toimii osittain järjestäytynyt rikollisuus. Keskitetty puhelinvälitystoiminta mahdollistaa ”tallissa” työskentelevien naisten vahvan kontrolloinnin esimerkiksi asiakasmäärien ja ajankäytön osalta. Markkinoinnista on tullut globaalia. Siinä on rajaton virtuaaliympäristö toiminta- ja markkinointiarenana.

Suurimmat valtakunnalliset päivä- ja iltalehdet poistivat seksipalveluihin kytkeytyvän ilmoittelun lehdistään vuonna 2002, mutta pienemmissä paikallislehdissä ilmoituksia on edelleen. Esimerkiksi Pohjoisen Lapin viikkouutiset, joka ilmestyy Sodankylän, Inarin ja Utsjoen alueella, löytyy kyseisiä ilmoituksia. Rovaniemellä ilmoituksia julkaisee ajoittain Roi-press. Lounaislappi-lehdestä puolestaan löytyy 15–20 puhelinumeroa. Ilmoituksissa voidaan tarjota keskusteluseuraa, mutta samalla kerrotaan omasta ulkomuodosta ja mainitaan esimerkiksi ikä, kurvikkuus, isorintaisuus ja niin edelleen. Kyseessä on todennäköisesti osittainen piilomainonta. Toiminnassa on kyse siitäkin, että vihjataan palveluun mahdollisesti liittyvästä prostituutiosta, jota ei todellisuudessa ole, vaan asiakas halutaan pitää kalliilla puhelinlinjalla mahdollisimman pitkään.

Avointa seksipalvelujen ilmoitusmyyntiä on pornolehdissä, viikoittain ilmestyvässä Päiväkahvi.info lehdessä, joka toimii myös Internetissä. Lehti on yksi eniten ostetuista, vaikka kysyntä onkin Internetin käytön yleistymisen myötä hiipunut. Tässä lehdessä julkaistaan vain naisten hieronta- ja päiväkahvi-ilmoituksia. Seuranta-aikana Lapin alueella ilmoittavia naisia on ollut vähän, Rovaniemellä ainoastaan 1–2 suomalaista ja yksi ulkomaalainen. Kemissä seksipalveluja on tarjonnut yksi suomalainen nainen, ja tarjolla on ollut suomalaisten naisten show-palvelua Kemissä.

Kahden kuukauden välein ilmestyvässä Tehokontaktilehdessä, jolla on omat www-sivut, ja viisi kertaa vuodessa ilmestyvässä Treffit-lehdessä seksipalveluja myyvät sekä suomalaiset että ulkomaalaiset miehet ja naiset. Näissä lehdissä miehet ja

naiset etsivät seuraa myös pysyvämmän ihmissuhteen merkeissä. Mielenkiintoinen ja yllättävä havainto on ollut, että suuri määrä naisia etsii näiden lehtien välityksellä ainoastaan seksiseuraa. Heistä osa etsii salaista seuraa joko vakinaisemman suhteen tai tilapäisempien suhteiden muodossa. Osa heistä ilmoitti tarvitsevänsä taloudellista tukea, mutta kyse ei ole suorasta seksipalvelujen myynnistä. Venäjän ja Baltian alueelta tulevat naiset etsivät kumppania tilattavien maksullisten katalogien välityksellä. Katalogeissa on tietoja ja kuvia sekä yhteystiedot naisista.

Prostituution markkinointiin liittyy paljon kätkeyttä ja hiljaista tietoa, joka liikkuu erilaisissa näkymättömissä verkostoissa. On ensinnäkin miesverkostoja, joiden kautta kulkee tieto, mistä seksipalveluja saa tai mistä niitä kannattaa etsiä. Palveluja myös välitetään näissä verkostoissa. Prostituoituna työskentelevät ja välillisesti toiminnassa olevat naiset rakentavat omia naisverkostojaan. Näissä naisverkostoissa organisoidaan toimintaa itsenäisestikin niin suomalaisen kuin idästäkin tulevien naisten osalta. Kyse on sukupuolittuneesta, sukupuolen mukaan rakentuneesta ilmiöstä: suurin osa ostajista on miehiä ja suurin osa ”myyjistä” on naisia. (Vrt. Ronkainen 1998.)

Tarkasteltaessa Lapin prostituution markkinointia kokonaisuutena huomataan, että se tapahtuu Murmanskin alueelta tulevan prostituution osalta hyvin suurelta osin erilaisissa epävirallisissa verkostoissa. Naisten tullessa Lappiin toiminta on usein pitkälti sovittu etukäteen, jolloin julkista markkinointia ei oikeastaan tarvita. Yksi haastatelluista kertoi niin sanotusta ”juhlapaketista”, jossa venäläinen nainen myydään tilattuna tiettyyn osoitteeseen, jolloin esimerkiksi hinta ja aika on sovittu etukäteen. Nainen ei välttämättä tiedä mitään muuta kuin osoitteen, johon hän menee. Baltiasta ja Etelä-Suomesta tulevassa sekä paikkakunnalla olevassa prostituutiossa markkinointi tapahtuu Internetissä tai alan lehdissä sekä osittain miesverkostoissa. Muualta Suomesta tulevat prostituoidut ilmoittavat esimerkiksi Internetissä, että he ovat tietyllä paikkakunnalla sovitulla viikolla. Asiakkaat tekevät yleensä varauksia jo ennen sovittua ajankohtaa ja osa sovitaan vasta paikkakunnalla. Naiset voivat kartoittaa Internetin välityksellä jo etukäteen, milloin ja minne paikkakunnalle kannattaisi tulla. Paikalliset prostituoituna toimivat naiset ilmoittavat yleensä alan lehdissä tai tieto kulkee epävirallisissa verkostoissa. Lapissa

avointa markkinointia on kokonaisuudessaan melko vähän. Seksi-alalla työskentelevä nainen kertoi, että markkinointi on hankalaa ja kallista. Markkinoinnissa käytetään myös keskittämistä, jolloin naiset työskentelevät jossakin seksialan yrityksessä itsenäisinä ammatinharjoittajina.

Prostituoitujen suoria puhelinnumeroita tiedustellaan paljon seksikaupoista, taksimiehiltä ja jonkin verran hotellien vastaanotoista sekä ravintolahenkilökunnalta. Haastatteluissa kukaan ei ilmoittanut välittävänsä tietoa. Yksi haastateltu taksimies kertoi, ”että jos on oikein tuttu [asiakas], niin silloin voi sanoa”. Seksiliikkeisiin on yritetty tarjota aikaisemmin suoria numeroita välitykseen, mutta niitä ei ole otettu vastaan. Tarjoajat ovat olleet suomalaisia paikkakuntalaisia ja jonkin verran Etelä-Suomessa asuvia naisia.

4 PROSTITUUTIO

4.1 Prostituutio yhteiskunnallis-taloudellisena kysymyksenä

Seksin markkinat, kuten prostituutiokin, vaihtelevat historiallisesti tarkasteltuina. Ne peilaavat aikaansa. Esimerkiksi 1980-luvulla prostituutio oli hyvin minimaalinen ilmiö, jota harjoittivat pääasiallisesti suomalaiset naiset. Toiminta ilmeni suhteellisen varakkaiden miesten seksipalvelujen kysyntänä hotelleissa. Esimerkiksi Helsingissä oli 1980-luvun lopulla noin kaksisataa prostituoitua. Tuolloin ei esiintynyt striptease-palveluita, ja seksi-lehtiä sekä videoita myytiin ”tiskin alta”. Seksimarkkinat kasvoivat räjähdysmäisesti 1990-luvulla ja esimerkiksi Helsingissä prostituoitujen määrä yli kymmenkertaistui. Prostituutio alkoi laajentua alueellisesti ja nykyisin ilmiö kattaa käytännöllisesti koko maan. Myös monet muut seksimarkkinoiden osa-alueet kasvoivat, kuten seksibaarit, -kaupat, stripteasepalvelut, videotuotanto ja erilaiset lehdet.

Historiallisessa perspektiivissä prostituution laajuuteen ja luonteeseen ovat vaikuttaneet taloudellinen kehitys, sosiaaliset erot ja vallitseva seksuaalimoraali. Taloudellisen kasvun ja sosiaalisten erojen kaventumisen aikana prostituution esiintymisaste yleensä alenee. Laman ja sosiaalisten erojen kasvun aikana prostituution esiintyminen lisääntyy ja sen esiintymisaste on korkea. Toimeentuloehtojen heikentyessä kynnys seksin myymiseen ja alttius seksuaaliseen hyväksikäyttöön kasvaa. Ne, joilla menee edelleen suhteellisen hyvin taloudellisesti, käyttävät tilanetta hyväkseen.

On myös havaittavissa, että yhteiskunnissa, joissa vallitsee salliva seksuaalimoraali, prostituutiota on vähän. Tiukan seksuaalimoraalin yhteiskunnissa prostituution esiintymisaste on korkea. Sallivassa yhteiskunnassa ei kontrolloida esiaviollisia suhteita. Avioliiton ulkopuolisiin suhteisiin tai niin sanottuihin rinnakkaisuhteisiin ei suhtauduta täydellisinä katastrofeina. Tiukan seksuaalimoraalin yhteiskunnassa kaikkeen avioliittoa edeltäneeseen ja sen ulkopuoliseen seksiin suhtaudutaan tuomitsevasti, mikä tarjoaa pohjaa markkinoille, joissa seksuaalisia tarpeita voidaan salaa tyydyttää. Tiukan seksuaalimoraalin yhteiskunnat muodostuvat usein kaksinaismoralistisiksi.

Suomessa seksimarkkinoiden laajenemiselle tarjosivat pohjan 1990-luvun taloudellinen lama ja sosiaalisten erojen kasvu. Tilanteeseen vaikutti myös vuonna 1986 toteutettu irtolaislain kumoaminen, jolloin viranomaisten keinot puuttua prostituutioon heikkenivät ja sen harjoittaminen vapautui seuraamuksista. Edelleen voidaan kirjata taustatekijöihin Neuvostoliiton hajoaminen sekä Suomen ja Neuvostoliiton entisten alueiden välille samanaikaisesti syntynyt syvä köyhyyskuilu, samalla kun liikkuvuus vapautui. Myös pornografisten tuotteiden myyntiä oli samanaikaisesti vapautettu. Tämän seurauksena Suomesta tuli osa seksiteollisuuden lähes globaalia markkina-aluetta. Pornografia muuttaa suhtautumista seksuaalisuuteen. Seksistä tehdään tuote. Samalla tavalla seksi tuotteistetaan prostituutiossa. Ostaja pyrkii tuotteen avulla vieraannuttamaan itsensä todellisuudesta ja esineellistää tuotteen tarjoajan. Tapahtumaan liittyy eskapismia eli pakoa todellisuudesta ja reifikaatiota eli esineellistämistä.

Suomessa laman aikana moraalikoodit muuttuivat tavalla, joka alensi kynnystä käyttää prostituoitujen tarjoamia palveluja. Venäjällä ja muilla lähialueilla moraalikoodit ja niitä ylläpitävät instituutiot romahtivat. Syntyi moraalinen tyhjiö tilanteessa, jossa monet ajautuivat toimeentulo-ongelmiin. Kynnys prostituutioon madaltui. Myös Suomessa arvomaailma ja moraalikoodit muuttuivat. Itsenäinen selviytyminen ja individualismi korostuivat hedonistisen ja kulutuskeskeisen elämäntavan rinnalla. Kyseisessä tilanteessa alttius käyttää eskapistista ja reifioivaa seksiä eri muodoissa lisääntyi. Erityisesti silloin, mikäli elämään liittyi samanaikaisesti parisuhdeongelmia tai muita kriisejä. Seksimarkkinoiden ja prostituution hyväksikäyttö eivät ole irti huumausaineista ja alkoholiongelmista. Monet Baltian ja Venäjän naiset ovat valmiita jättämään prostituution, mikäli elämälle ja toimeentulolle avautuu vaihtoehtoja. Aina se ei ole helppoa, ja vaikeinta prostituutiosta luopuminen on silloin, kun siitä on tullut osa elämäntapaa ja kulutuskeskeistä elämäntyyliä.

Seksuaalista moraalivallia on osaltaan madaltunut matkailu, miehet vierailevat Thaimaassa ja Pietarissa sekä Viron ja Keski-Euroopan bordelleissa. Miehillä seksimarkkinoiden ja prostituution hyväksikäyttö on osa elämän ongelmia, yksinäisyyttä ja seikkailua. Siihen liittyy ajatus kaiken kaupallistumisesta ja individualistisen, muille jakamattoman alueen löytymisestä yksinäi-

syydessä tai esimerkiksi parisuhteelle aiheutuvia seuraamuksia ajattelematta.

Taloudellisten ja sosiaalisten erojen ohella sukupuolimoraalin muutokset ovat alentaneet prostituution ja sen hyödyntämisen kynnystä. Prostituutio ja sen alueellinen laajeneminen eivät ole pelkästään kansallisesti sisäsyntyistä, koska prostituoituina työskentelee sekä suomalaisia että ulkomaalaisia. Ilmiöön vaikuttavat Suomen sisäisen kehityksen ohella lähialueiden kehitys ja globaalit kehitystendenssit.

Suomessa voidaan nähdä myös joitain piirteitä seksuaalimoraalin kiristymisestä. Yksi tähän vaikuttanut tekijä on ollut HIV/AIDS.

Kansainvälistyminen ja naiskauppa lisäävät prostituutiota. Transitioyhteiskuntaan liittyvä erityisyys tuo prostituutioon, ja laajemminkin naiskauppaan, oman ulottuvuutensa. Maat toimivat laajoina alustoina, joista naisia värvätään eri menetelmin prostituutioon mukaan. Prostituution syitä ovat köyhyys, sosiaalinen eriarvoisuus, naisten aseman heikkeneminen, työttömyys, alhaiset palkat ja vaihtoehtojen puuttuminen sekä rikollisuuden kasvu ja sen järjestäytyminen.

Prostituution esiintyminen

Prostituutiota esiintyy Lapissa eri muodoissa ja sitä harjoittavat sekä ulkomaalaiset että suomalaiset naiset ja vähäisessä määrin miehet. Vaikka miesprostituutio on kasvussa, sitä esiintyy alueella vähän. Prostituutiota kaikissa muodoissa harjoitetaan ammattimaisena toimintana ja keikkatyönä. Joskus rajanveto on tässä vaikeaa, koska useilla suomalaisilla on myös kulissiammatti verotuksellisista ja ympäristöön liittyvistä tekijöistä, vaikka pääasiallinen toiminta voi olla prostituutiosta. Moni harjoittaa toimintaa päätoimisen ammattinsa ohessa. Sekä ammattilaisina että keikkalaisina työskentelee suomalaisia ja ulkomaalaisia. Naisten harjoittaman prostituution eri muotoja esiintyy Lapissa useita, mutta määrällisesti niissä on eroja. Ainakin seuraavat muodot on täältä löydettävissä:

Naisia saapuu Lappiin *kutsuttuina ja seuralaisina*. Seuralaisina toimivat naiset matkustavat mukana loma- ja viikonloppu-

matkoille, mökeille, seminaareihin ja niin edelleen. Toinen muoto ovat kutsutut naiset, joista osa tulee matkaseurana erilaisille lomille tänne ja osa viikonloppuvieraiksi. Yleisempi muoto on kotiin ja muihin paikkoihin kutsut naiset, jotka tulevat Venäjältä. Myös Baltiasta tulee kutsumenettelyn perusteella naisia tänne, mutta määrä on vähäinen. Myös suomalaiset prostituoidut toimivat viikonloppuseuralaisina kotona ja mökeillä. Tähän prostituution muotoon kuuluvat myös escort-palvelut.

Organisoitu vapaaehtoinen kuljettaminen prostituution harjoittamisen muotona on melko yleinen Lapissa. Tällä alueella se keskittyy pääosin Murmanskin kautta tulevaan prostituutioon.

Yökerho- ja ravintolaprostituutiota esiintyy tunturikeskuk- sissa sesonkiaikoina ja jonkin verran muina aikoina. Isommilla paikkakunnilla tulee esille muutamia havaintoja viikoittain ravin- toloissa, mutta ilmiön arvioitiin vähentyneen huomattavasti tällä vuosituhannella ja toiminta on vaikeammin tunnistettavissa. Myös tämä voi vaikuttaa havaintojen määrään. Kapernaumin lomakylän vielä toimiessa venäläiset naiset etsivät asiakkaita myös paikall- lisista ravintoloista ja yökerhoista.

Turismi- ja tapahtumaprostituution esiintyminen on satun- naista. Lapissa ei ole merkkejä liikkuvasta prostituutiosta isom- pien tapahtumien yhteydessä. Ainoastaan Pajalan römppäviikko- tapahtumassa (”vaimonetsintä viikko”) on ollut venäläisiä naisia. Turismiprostituutiota esiintyy jonkin verran. Sitä harjoittavat sekä suomalaiset että ulkomaalaiset naiset lomamatkoillaan. Prostituoi- dut ovat vuokranneet sesonkiaikana esimerkiksi mökin prostitu- tion harjoittamista varten tunturikeskuksesta. Tämä toimintatapa on kallis ja prostituution organisoinnissa paikan päällä esiintyy ongelmia. Vuokrausta ovat harjoittaneet vähäisessä määrin suomalaiset ja ulkomaalaiset naiset. Myös hotelleissa toimintaa on harjoitettu etenkin sesonki aikoina.

Myös *yksityistä puhelintyttöprostituutiota* esiintyy vaikka avoin markkinointi on vähäistä. Lisäksi tieto kulkee mies- verkostoissa ja muiden epävirallisten kanavien kautta. Keskus- teluseuraa tarjoavat ilmoitukset ovat ainakin osittain prostituution piilomainontaa. *Organisoitu puhelintyttöprostituutio* toimii keski- tetyn puhelinkeskustoiminnan kautta. Seuranta-aikana keväällä 2004 suuntanumerot olivat Viroon, mutta numeroita mainostetaan

Lapin alueella vähän. Tätä toimintamuotoa alueella kuitenkin esiintyy.

Seksibaariprostituutiota esiintyy alueella satunnaisesti eikä toiminta ole organisoitua. *Hieromalaitosprostituutio* on myös satunnaista eikä sitä organisoida avoimesti.

Seksikauppaprostituutio on vähäistä. Naiset ovat tarjonneet puhelinnumerojaan sinne välitettäväksi, mutta niitä ei ole otettu vastaan. Tietoa toiminnan harjoittajista näissä paikoissa yleensä on. Se, mitä privaateissa tapahtuu, on kauppiaan, asiakkaan ja esiintyjän välinen sopimus.

Opiskelijaprostituutio on melko vähäistä, mutta arvioiden mukaan se on kasvussa. Toimintaa harjoittavat sekä suomalaiset että ulkomaalaiset opiskelijat, ja sitä esiintyy ainakin Rovaniemellä.

Alkoholi- ja huumeprostituutiota esiintyy Lapissa, eli huumeiden ostamiseen tarvittava raha hankitaan prostituutiolla tai huumeet vaihdetaan seksiin.

Ylläpidetyt naiset tai rakastajattaret on vanha historiallinen ilmiö. Nämä naiset matkustavat seuralaisina miesten mukana. Naiset ovat joko alueella asuvia tai muualta tulevia.

Myös paikalliset naiset harjoittavat prostituutiota, monet pääosin keikkatyönä. Taustalla näyttäisi olevan usein toimeentulon täydentäminen. Haastatteluissa tuli esille, että toiminnassa on mukana työttömiä, kotiäitejä, muissa ammateissa toimivia ja opiskelijoita. Suomalaisten naisten harjoittaman prostituution arvioitiin lisääntyneen. Yksi haastateltavista kertoi kohtaavansa ilmiön viikoittain. Osa puolestaan arvioi toiminnan vähentyneen ja monella paikkakunnalla ei paikallista prostituutiota tiedetty olevan lainkaan. Toiminnan kerrottiin siirtyneen yksityisasuntoihin, ja muualta Lappiin työskentelemään tulevat vuokraavat asunnon toiminnan harjoittamiseen. Asiakkaiden on helpompi mennä yksityisiin asuntoihin. Prostituutiota harjoitetaan myös majoitusliikkeissä. Rovaniemellä arvioitiin olevan noin kymmenen vakituisesti toimintaa harjoittavaa naista. On mahdollista, että haastatellut ovat kohdanneet ilmiön eri tavoin omalla paikkakunnallaan.

Neljällä paikkakunnalla tuli esille, että paikalliset alkoholi-soituneet tai mielenterveydellisistä ongelmista kärsivät naiset

vaihtavat viinaa seksiin. Heitä käytetään miesporukoissa hyväksi. Tämä ilmiö on todennäköisesti yleisempikin.

Venäläiset harjoittavat marjojen poimintaa kesällä ja syksyllä Suomessa. Se on yksi toimeentulon täydentämisen muoto. Poimijoina työskentelee miehiä ja naisia. Haastatteluissa tuli esille muutamia näkemyksiä siitä, että toimintaan kytkeytyisi prostituutiota. Poliisi on joitakin paikkoja vihjeiden pohjalta tarkastanutkin, mutta niistä ei löytynyt viitteitä prostituutiosta.

Katuprostituutio puuttuu Lapista. Siihen verrattavaa avointa seksin myyntiä esiintyi itäprostituution saapuessa Lappiin 1990-luvulla. Prostituutioliikenteen siirtyessä alemmaksi Lappiin, kauppaa käytiin avoimesti kadulla Rovaniemelläkin, mutta enää sitä ei ole. Poliisin mukaan viime syksynä voimaan tulleella uudella järjestyslailla, jossa kielletään seksin myyminen ja ostaminen julkisilla paikoilla, ei ole Lapissa kovin suurta välineellistä merkitystä, koska katuprostituutio puuttuu. Etelä-Suomessa on annettu jo useampia sakkoja uuden järjestyslain voimaantulon jälkeen.

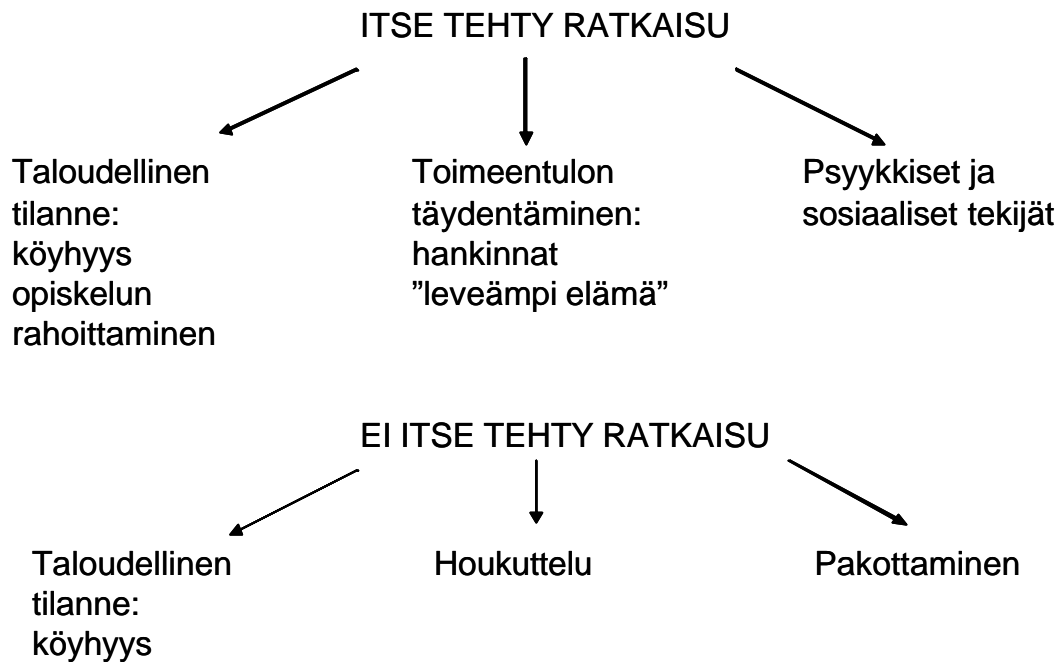
Prostituutioliikenne

Prostituutioliikenteen suunnat Lappiin ja niiden esiintyminen voidaan ryhmitellä seuraavalla tavalla:

- 1) Etelä-Suomi: maksetut ja ylläpidetyt suomalaiset naiset, satunnaista
- 2) Viro, Venäjä ja Etelä-Suomi: kutsuttuja naisia, jotka ovat suomalaisia ja ulkomaalaisia: yleisin
- 3) Viro ja Baltia: lomailevat ja satunnaisesti toimivat naiset, jotka matkustavat itse tai kavereiden kanssa: satunnaista
- 4) lomailevat suomalaiset naiset: satunnaista
- 5) Suomeen ulkomailta asettuneet: vierailevat satunnaisesti Lapissa
- 6) paikalliset, Lapissa asuvat naiset: suhteellisen vähän
- 7) opiskelijat: suhteellisen vähän, määrä on kasvussa
- 8) miehet, jotka asuvat Lapissa: vähän
- 9) miehet, jotka harjoittavat keikkatyötä ja osalla oma ”toimintareviiri”: vähäistä.

4.2 Prostituutio henkilökohtaisena ja sukupuolikysymyksenä

Prostituutioon tullaan tai ajaudutaan monella tavalla. Taustalla vaikuttavat monisäikeiset tekijät, jotka usein kietoutuvat toisiinsa. Prostituutioon tulo voidaan jakaa karkeasti kahteen pääluokkaan, joiden taustalla vaikuttavat useammat prostituutioon johtavat alaluokat.

Kuvio 4. Tulo prostituutioon.

Prostituutio voi olla sekä itse tehty ratkaisu tai ratkaisu, jota ei ole tehty itse. Itse tehty ratkaisu ei ole aina vapaaehtoinen. Siihen voi liittyä taloudellisia ja elämäntilanteeseen liittyviä pakkoja elämän ja toimeentulon vaihtoehtojen puuttuessa. Ratkaisu voi olla oman psyykkisen tasapainon saavuttaminen koston tai muun korvikekäyttäytymisen avulla seksuaalisen hyväksikäytön, raiskauksen tai väkivallan jälkeen. Toiminta voi olla myös vapaaehtoista siten, että konkreettisia pakkoja ei esiinny, vaan toiminta palvelee omia tietoisia taloudellisia ja sosiaalisia pyrkimyksiä. Alalle tullaan myös väki valtaisain ja puhtaasti rikollisin keinoin, joista jälkimmäistä muotoa esiintyy Lapissa viranomaistoiminnan tuloksena vähän. Muita muotoja esiintyy Lapin prostituutiossa. Vähiten tällä alueella on noussut esille prostituutio, ei itse tehtynä ratkaisuna, jonka taustalla on pakottaminen. Aineiston pohjalta nousi esille

muutamia tapauksia, joissa yhdessä toimivat nuori nainen ja sutenööri. Toiminta on ollut selkeästi paritusta. Nämä havainnot ovat Baltian alueelta tulevista. Haastatteluissa tuli esille kaksi tapausta, joissa nuorempia Suomeen tulleita venäläisiä naisia on ”koulutettu” väkivallan keinoin toimintamyönteisemmiksi.

Väkivallan ilmeneminen on todennäköisesti yleisempääkin ja prostituutioon kytkeytyy aivan erityisiä väkivallan ulottuvuuksia. Nainen voidaan esineellistää, koska hän on ”huora”, joka on ostettu ja johon miehellä on valta. Tämä ajatuskulku voi joissakin tapauksissa tuottaa mitä ihmeellisimpiä käyttäytymismuotoja. Kahdesta haastattelusta suomalaisesta seksialan työntekijästä toinen kertoi joutuneensa yhden kerran asiakkaan uhkaamaksi, mutta oli selvinnyt tilanteesta ilman vaurioita. Molemmat korostivat sitä, että asiakkaiden kanssa tulee olla varautunut kaikkeen ja asiakastilanne on pidettävä oman kontrollin alaisena. Toinen heistä tuntee laajemminkin seksialalla työskentelevien kenttää ja hän kertoi, ettei väkivaltaa ole tullut siellä esille. Lisäksi hän kertoi, että naisten kesken on sovittu, että väkivallan kohteeksi joutumisesta ilmoitetaan poliisille. Tämän esitutkimuksen aikana ei ole mahdollista selvittää tarkemmin väkivallan kohtaamista. Poliisin mukaan prostituoidut eivät täällä useinkaan ilmoita väkivallasta, koska silloin toiminta paljastuu. Jonkin verran näitä tapauksia on kuitenkin tullut ilmi.

Houkuttelu prostituution taustalla ja erityisesti houkuttelu väärin perustein on yleinen ja kasvussa oleva ilmiö. Tässä yhteydessä voidaan puhua järjestäytyneen rikollisuuden yli rajojen menevistä toimintamuodoista ja varsinaisesta trafficking-ilmioistä. Aina toiminta ei edes jää houkuttelun tasolle, vaan kyse on uhkailusta ja pakottamisesta, jopa sieppauksista. Nuoria naisia rekrytoidaan prostituoiduiksi ja muuhun seksityöhön ulkomaille lupaamalla työtä esimerkiksi toimistoalalta, kotitaloudesta tai kauneusalalta. Naisille luvataan yleensä varsin kohtuullinen toimeentulo. Naisten kriisikeskukset Murmanskien alueella ovat tehneet paljon työtä ilmiön ennaltaehkäisemiseksi. Useat alueella toimivat naisten kriisikeskukset ovat tehneet työtä kampanjoiden, videoesitysten ja puhelinpäivystyksen avulla, jotta nuorten tyttöjen ja naisten tietoisuutta lisättäisiin ja ehkäistäisiin heidän lähtöään ulkomaille. Ulkomaille lähteminen on suuri unelma monen venäläisenkin nuoren kohdalla. Murmanskissa naisten

kriisikeskuksissa on vapaaehtoisina työskenteleviä juristeja, jotka auttavat työsopimusasioissa ja niiden todellisuuspohjan tarkistamisessa.

Houkuttelu toimii välillisesti itse tehdyn ratkaisun taustalla, jossa useampi tekijä kietoutuu yhteen. Lapin alueelle suuntautuvassa prostituutiossa sekä paikalliset että Murmanskissa olevat naisverkostot rekrytoivat ja houkuttelevat uusia naisia toimintaan mukaan. Yksi haastatelluista kertoi, että naiset lähestyvät tuttaviaan sanomalla ”että mitä siinä itket surkeaa tilannettasi, lähde mukaan vaikka katselemaan”. Venäläisten naisten värvääminen tyttöystäväiksi ja prostituoiduiksi tapahtuu usein näiden naisverkostojen kautta. Ratkaisun taustalla vaikuttavat köyhyys, muu vaikea elämäntilanne ja vaihtoehtojen puuttuminen, jotka tuottavat näköalattomuutta.

Lappiin suuntautuvassa prostituutiossa tai Lapin kautta tapahtuvassa kulkemisessa on pääosin kyse itse tehdystä ratkaisusta ainakin Murmanskin alueelta tulevassa prostituutiossa. Selvityksen pohjalta voi sanoa, että merkkejä vastentahtoisesta prostituutiosta tai trafficking-ilmioistä ei ole tullut esille. Prostituution taustalla on toimeentulon täydentäminen tilapäisesti Suomessa, esimerkiksi sairaudesta tai työttömyydestä aiheutuvien kustannusten maksamiseksi. Esimerkiksi palkkojen maksu oli pitkään myöhässä Monzegorskin ja Severomorskin kaupungeissa, mikä ilmeni nousevana piikkinä prostituutioliikenteessä. Toimeentulo on järjestettävä jotenkin.

Venäläiseen prostituutioon vaikuttaa Neuvostoliiton hajoamisen jälkeinen taloudellinen romahdus ja siitä aiheutunut työttömyys, köyhyys ja sosiaaliturvan heikkous eläkeläisten ja muiden apua tarvitsevien osalta. Talouden ohella romahtivat myös moraalikoodit ja niitä ylläpitävät instituutiot, kuten kommunistinen puolue ja nuorisjärjestöt. Korvaavia instituutioita ei ole tullut tilalle. Maallistuneessa yhteiskunnassa kirkko ei ole saanut vahvaa asemaa. Länsimaisten arvojen ja moraalikoodien omaksuminen kaaostilanteessa vie aikansa. Tässä tilanteessa ja vaihtoehtojen puuttuessa kynnys astua prostituution tai rikollisuuden poluille ei ole korkea. Suomalaisten ja venäläisten taustatilanne ryhdyttäessä prostituoiduiksi on monella tavalla erilainen.

Kun syksyllä 2003 haastattelin kuutta venäläistä naista, heistä kolme kertoi olevansa työssä, kaksi sairauseläkkeellä ja yksi

työttömänä. Heistä neljä ilmoitti tulleensa Suomeen ostoksille ja kaksi tapaamaan miesystäväänsä. Toisen miesystävä asui Ruotsissa. Hän ei kuitenkaan mennyt miehen luokse, vaikka hänellä oli kutsu sinne vaan tuli Kapernaumiin. Toisen naisen miesystävä asui Lapissa ja kyseessä oli ilmeinen seurustelusuhde. Tämä nainen vapautettiin. Muut viisi naista käännyttiin seksipalvelujen myynnin perusteella. Naiset olivat iältään 30–50-vuotiaita. Yksi heistä kertoi olevansa naimisissa, yksi oli leski ja muut todennäköisesti eronneita. Näistä naisista kukaan ei näyttänyt siltä, että olisi Suomessa vasten tahtoaan. Heitä pelotti ainoastaan edessä oleva poliisikuulustelu ja se mitä siitä mahdollisesti seuraisi.

Työntekijät Murmanskin ja Apatiitin naisten kriisikeskuksissa kertoivat, että alueella on työpaikkoja tarjolla naisille, mutta heikon palkkauksen vuoksi valitaan prostituutio. Osa naisista jää työskentelemään kotimaahan ja osa siirtyy ulkomaille.

Prostituutio voi olla pysyvämpi ratkaisu, jolloin toimeentuloa on täydennettävä koko ajan. Tällöin siinä on kyse vaihtoehtojen puuttumisesta. Esille nousi rakenteellinen köyhyys, joka liittyy sosiaaliturvan matalaan tasoon tai sen puuttumiseen, jolloin mitään muuta ratkaisua ei ole ollut nähtävissä. Useat naiset Venäjällä etsivät myös elämäkumppania tai puolisoa, joko multi-viisumin tai oleskeluluvan saamiseksi. Oleskeluluvan saaminen on helpompaa Norjassa, jossa tarvitaan ”vain kaksi vuotta avioliitossa ja sen jälkeen on vapaa”, kuten yksi haastatelluista kuvasi. Joissain tapauksissa on kyse lasten aseman ja tulevaisuuden hoitamisesta sekä omien kulutusmahdollisuuksien parantamisesta.

Moni suhde voi alkaa prostituutiosta ja päättyä seurustelusuhteeksi tai jopa avioliittoon. Paljon on keskusteltu niin sanotuista lumeavioliitoista, jotka ovat yleistyneet myös Suomessa. (Kangasniemi 2003.) Venäläisiä naisia on avioitunut tänne. Norjassakin avioliitot ovat yleistyneet viime vuosina. On olemassa vahva käsitys siitä, että osa näistä liitoista on lumeliittoja. Esimerkiksi mies voi olla vaikeasti alkoholisoitunut ja hänet painostetaan avioliittoon. Pian avioliiton solmimisen jälkeen muutetaan erilleen asumaan. Naiset ovat prostituutiotoiminnassa mukana ainakin organisoinnissa, värväyksessä ja majoituksessa. Monessa paikassa, jossa prostituutiota esiintyy, paikan omistajalla

on venäläinen vaimo. Heidän osuutensa toiminnassa on melko ilmeinen.

Lumeliitot tulivat esille myös tämän esitutkimuksen aikana, mutta niihin ei voida tässä yhteydessä paneutua tarkemmin. Täytyy muistaa, että moni nainen Venäjällä etsii vilpittömästi aitoa ihmissuhdetta, jonka kautta olisi mahdollisuus uuteen ja parempaan elämään. Venäjälläkin avioerot ovat kasvussa. Venäjällä eronneen naisen taloudellinen asema on usein huono. Kulttuurisilla tekijöillä on myös vaikutusta, koska eronneen naisen asema on siellä paljon heikompi kuin esimerkiksi Suomessa. Naisen asema ja status määrittyvät vahvemmin aviomiehen ja perheen kautta. Naisia jää myös melko nuorina leskiksi, koska miesten keskimääräinen elinikä on melko matala.

Ei voi olla korostamatta murmanskilaisen naisen vaikeaa asemaa, joka tuli selvityksen aikana esille. Transitioyhteiskuntaan liittyvä siirtymävaihe tuottaa erityisiä yhteiskunnallisia taustatekijöitä, jotka heijastuvat yksilötason ongelmina. Yksi keskeinen yhteiskuntaan liittyvä tekijä on sosiaaliturvajärjestelmän keskenräisyys, etuuksien matala taso sekä niiden osittainen puuttuminen. Yksilötasolla tämä konkretisoituu silloin, jos esimerkiksi jää työttömäksi, sairastuu vakavasti, jää leskeksi tai eroaa puolisostaan. Työttömyyden tai sairauden voi kokea myös puoliso tai muu lähiomainen. Tilanne voi merkitä henkilökohtaista katastrofia ja suoranaista köyhyyttä. Moni nainen on lisäksi äiti, jolla voi olla huollettavanaan useampi alaikäinen lapsi. Moni elää alle toimeentulominimin. Päihdeongelmat ja väkivalta ovat arkipäivää monen venäläisenkin naisen elämässä.

Opiskelijaprostituution kasvusta on Lapissa merkkejä. Taustalla on itse tehty ratkaisu, johon vaikuttavat vahvimmin taloudelliset tekijät eli opintojen rahoittaminen. Toinen tekijä voi olla toimeentulon täydentäminen, jolloin tavoitellaan ”leveämpää elämää” tai jotain tilapäisiä isompia hankintoja. Ilmiöön voivat kytkeytyä erilaiset psyykkiset ja sosiaaliset taustatekijät, joista ei ole tarkempaa tietoa. Prostituutiota harjoittavat sekä suomalaiset että ulkomaalaiset opiskelijat.

Kahden suomalaisen ammattilaisena seksialalla työskentelevän naisen haastatteluissa tuli esille, että ratkaisu oli itse tehty. He kokivat olevansa siinä ammatissa, jossa halusivat ja kertoivat pitävänsä työstään, vaikka se on fyysisesti ja psyykkisesti joskus

raskasta. Tässä yhteydessä nousi esille myös suomalaisten naisten harjoittama keikkaprostituutio ilman taloudellisia pakotteita. Kyse ei ole rahasta vaan aivan jostain muusta. Mitä ovat ne taustalla mahdollisesti vaikuttavat psyykkiset ja sosiaaliset tekijät, jotka johtavat tähän ratkaisuun? Toinen haastateltavista kuvasi prostituoidun elämää kaksoiselämänä, josta toinen on salainen maailma, jossa voi toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan. Puheessa tuli esille myös toimintaan tai seksiin addiktoituminen, jolloin siihen jää tavallaan koukkuun. Ilmiö on mielenkiintoinen ulottuvuus prostituutiokeskustelussa, mutta sitä ei voida avata tämän selvityksen puitteissa eikä kerätty aineisto siihen riitä.

Luonnehdittaessa prostituoitujen asiakkaita, joka ei ole ollut esitutkimustehtävä vaan kuvaukset miehistä ovat syntyneet haastattelujen yhteydessä eri toimijoiden tuottamina. Suomalaisten prostituoitujen luona käy asiakkaita kaikista sosioekonomista ryhmistä, vaikka painotus on taloudellisesti hyvin toimeentulevissa miehissä. Suomalaisten prostituoitujen hintataso on korkeampi kuin esimerkiksi idästä tulevien. Miehet ovat usein keski-ikäisiä ja joukossa on sekä naimisissa olevia, vakinaisissa suhteissa eläviä ja poikamiehiä. Vaikka prostituoiduilta ostetaan pääasiassa seksipalveluita, niin monet asiakkaat hakevat keskustelukumppania ja naisten kertoman mukaan myös jonkinlaista tunnesidettä. Monella naisella on vakituisia asiakkaita, joiden kanssa suhde on jatkunut useamman vuoden. Toinen ulottuvuus on se, että prostituoiduilta ostetaan niitä seksipalveluita, joita ei muuten ole mahdollisuutta saada. Nämä palvelut ovat lähinnä seksin erikoispalveluja. Monilla miehilläkin voi olla salattu elämä.

Murmanskin alueelta tulevien prostituoitujen palveluja käyttävät ovat usein poikamiehiä, vaikka joukossa on naimisissa olevia tai muuten vakinaisessa suhteessa eläviä. Nykyään toiminta perustuu pitkälti kutsuihin ja naiset saapuvat suoraan miesten koteihin. Näiden prostituoitujen palveluja käyttävät usein miehet, joilla on muuten vaikeuksia solmia suhteita naisiin. Joukossa on syrjäytyneitä, alkoholisoituneita tai muuten sosiaalisesti eristyviä miehiä, mutta kaikki miehet eivät kuulu edellä mainittujen joukkoon, vaan ovat niin sanottuja tavallisia suomalaisia miehiä. ”Reissutyössä” olevista miehistä osa käyttää näiden prostituoitujen palveluita Lapissa. Hintataso on venäläisillä naisilla mata-

lampi kuin muilla prostituutiota harjoittavilla. Asiakaskunnassa on kaikenlaisia ja kaikenikäisiä miehiä, joita ei tässä yhteydessä tarkemmin analysoida eikä profiloida.

Naisprostituution rinnalla esiintyy miesprostituutiota, joka on lievästi lisääntymässä. Miesprostituoidut tarjoavat palveluja naisille, sekä homo- ja bi-seksuaaleille että pareille. Osa miehistä toimii vain naisten kanssa ja osa miesten. Kaikki eivät valikoi asiakaskuntaansa.

4.3 Toiminnalliset tukirakenteet

Itäprostituutio

Prostituutiotoiminta on suurelta osin organisoitua. Siihen liittyy rikollisia elementtejä, mutta kaikissa tapauksissa ei voida puhua järjestäytyneestä rikollisuudesta. Esitutkimuksessa siitä tuli vain vähän viitteitä ja se koski lähinnä Baltian alueelta tulevaa prostituutiota. Toimintaa pyöritetään sekä nais- että miesverkostojen kautta ja mukana on venäläisiä toimijoita rajan takana. Lapissa toimijat ovat suomalaisia ja venäläisiä. Prostituution saapua Lappiin toiminta oli sattumanvaraisempaa, massamuotoista ja näkyvää. Sitä organisoitiin jo silloin, mutta tällä hetkellä toiminta on systemaattisempaa. Nykyään ilmiö on piilotettava, koska siihen puututaan. Suomalainen seksialalla työskentelevä kertoi, että venäläiset ovat yrittäneet puuttua heidän työskentelynsä häätämällä pois tietyiltä työskentelyalueilta muutama vuosi sitten.

Murmanskissa toimivat kuljetusringit, jotka ovat organisoituja, mutta eivät toimi järjestäytyneen rikollisuuden alaisina. Tämä on toimintamuoto, josta kaikki hyötyvät. Kuljettajat eli driverit saavat toiminnasta osansa, naiset maksavat matkasta noin 50 euroa Murmanskista Etelä-Lappiin. Kuljettajat toimivat myös naisten ”suojelijoina” ja tarvittaessa kuljettavat naisia paikasta toiseen. Naiset harjoittavat prostituutiota ja myyvät tuodut alkoholijuomat ja savukkeet. Myytävät tuotteet ostetaan yleensä keskitetysti tietyistä liikkeistä kotimaassa, jolloin kauppias hyötyy. Majoittaja saa Suomessa tietyn maksun yöpyjistä. Siitä, saavatko kutsujat joissakin tapauksissa rahallisen korvauksen, ei

ole tietoa. Korvaus voidaan ehkä maksaa seksinä. On mahdollista, että toimintaan liittyy kiristämistäkin.

Samat henkilöt toimivat usein kutsujina useammallekin naiselle ja kutsuja tehtaillaan myös painostamalla. Alueen osto- ja myyntiliikkeet sekä kirpputorit hyötyvät toiminnasta, koska niistä ostetaan tavaraa kuljetettavaksi joko kotimarkkinoille tai omaan käyttöön. Myös osto- ja myyntiliikkeiden pitäjiä on toiminut kutsujina, kun viisumeita on haettu kauppasuhteiden perusteella. Osa kauppasuhteista onkin varmasti aitoja. Nuorempien naisten mukana matkustaa vanhempia naisia, jotka eivät useinkaan työskentele prostituoituina vaan ovat rekvisiittana sekä ”kilotyttöinä”. Kilotyttö voi viedä tavaraa Venäjälle 50 kiloa kerrallaan.

Prostituution organisointiin kytkeytyy suomalaisia miehiä, jotka luovat tukirakenteita Lapissa. Poliisilla on tiedossa useampia henkilöitä, jotka ovat mukana verkostossa eri tavoin. Toinen mielenkiintoinen ulottuvuus on venäläiset naisverkostot, jotka värväävät naisia toimintaan sekä Suomesta käsin että paikanpäällä Murmanskissa. Ensinnäkin voi lähteä tutustumaan tai ostoksille, mutta myöhemmin alkaa työskentely, koska ilmaiseksi tai velaksi ei voi loputtomiin matkustaa.

Myös miehiä painostetaan toimimaan kutsujina. Kutsujajoukossa on myös syrjäytyneitä, alkoholisoituneita tai sulkeutuneita miehiä, joilla on vaikeuksia luoda muuten kontakteja naisiin. Naiset eivät kuitenkaan aina tule kutsujan luo, vaan he menevät muualle. On joitakin tapauksia, että miehet ottavat itse yhteyttä rajalle ja ilmoittavat, etteivät he suostu ottamaan kutsuttua naista vastaan. Näiden tapausten taustalla esiintyy painostusta, mutta myös mustasukkaisuutta. Nainen on esimerkiksi aikaisemmin jättänyt menemättä kutsujan luo tai on viipynyt siellä vain yhden vuorokauden ja jatkanut sen jälkeen matkaa esimerkiksi Kapernaumiin.

Organisoinnin tehostumiseen on vaikuttanut tietysti aika, jonka seurauksena toiminta on saatu vakiinnutettua ja luotua ylläpitävät rakenteet. Alueelle on levittäytytty vähitellen ja luotu uusia kontakteja sekä verkostoja. Toimintaa on ollut pakko organisoida, koska se ei voi olla enää niin näkyvää, ja se on piilotettava jollakin tavalla.

Muu prostituutio

Suomalaiset prostituoidut toimivat Lapissa pääsääntöisesti itsenäisesti eikä heidän toimintaansa liity yleensä sutenöörejä. Lapisakin on ollut rikollisesti organisoitua suomalaista prostituutiota, mutta esitutkimuksessa siitä ei löytynyt viitteitä. Suomalaisia on yritetty saada työskentelemään ”talleissa”, mutta siinä ei ole onnistuttu. Naisille on tarjottu hyviä palkkioita ja joissain tapauksessa on esiintynyt painostusta. Suomalaiset prostituoidut toimivat myös siten, että asiakasmiehet maksavat yhdessä hotellihuoneen, jossa nainen työskentelee. Naiset voivat määrittää ehdot myös siten, että mies järjestää paikan, jonne nainen saapuu.

Thai-hierontapaikoissa tai niiden kautta mahdollisesti organisoitua prostituutiota on vain vähäisiä merkkejä. Paikan omistajilla on usein thaimaalainen tai muualta lähialueelta oleva vaimo tai tyttöystävä, jonka kautta työntekijöiden järjestäminen hierontapaikkoihin tapahtuu. Poliisin tekemissä ratsioissa näistä paikoista ei kuitenkaan ole löytynyt mitään prostituutioon viittaavaa, lukuun ottamatta yhtä paikkaa, jossa prostituutiota harjoittivat virolaiset ja Viron venäläiset.

Baltian kautta tuleva prostituutio on suurelta osin rikollisesti organisoitua, josta kertoo muun muassa keskitetty puhelinvälitystoiminta. Sieltä tulevaa prostituutiota on vaikein tavoittaa, koska toiminta tapahtuu paljolti yksityisasunnoissa, jotka on vuokrattu toiminnan harjoittamista varten. Näitä asuntoja on edelleen Lapissa. Hotelleissa Baltiasta tulevasta prostituutiosta oli enää vain vähäisiä viitteitä. Vielä 1990-luvun lopulla sitä esiintyi enemmän.

Prostituutiota harjoittavat miehet ovat pääsääntöisesti suomalaisia. Osa miehistä asuu Lapissa ja harjoittaa prostituutiota satunnaisesti eräänlaisena sivubisneksenä. Osa tarjonnasta tulee Lapin ulkopuolelta, jolloin miehet ilmoittavat palveluistaan ja liikkumisestaan eri kaupungeissa.

4.4 Toimintamuodot ja -alue

Prostituution esiintyminen Lapissa näkyy paikallisesti eri tavoin. Siinä on eroja sekä prostituutiota harjoittavien että määrien

suhteen. Toiminta vaatii taustalleen tiettyjä tukirakenteita, jotta prostituutiota voitaisiin harjoittaa pysyvästi tai laajemmassa mittakaavassa. On oltava jokin paikallinen kytkentä tai toimija alueella tai ainakin myötämielisyys toiminnan harjoittamiseen. Toiseksi alueella on oltava riittävästi maksukykyisiä asiakkaita, jotta prostituutio olisi kannattavaa. Murmanskin alueelta tuleva prostituutio on ollut hintatasoltaan edullisempaa kuin muu prostituutio ja tämä on yksi syy siihen, miksi sillä on ollut kysyntää. Suomalaisten naisten ammattilaisina tai keikkatyönä harjoittama prostituutio on huomattavasti kalliimpaa. Heitä työskentelee suhteellisen vähän vakituisesti Lapissa. Matkustaminen Etelästä Lappiin on kallista ja majoitusjärjestelyt toiminnan harjoittamiseksi on hoidettava jollakin tavalla. Tämä on yksi keskeinen tekijä siinä, miksi pienille paikkakunnille ei kannata lähteä toimintaa harjoittamaan. Suomalaisten prostituoitujen joukossa esiintyy ärtymystä siitä, että ulkomaalaiset prostituoidut vetävät hintoja alaspäin. Esimerkiksi Helsingissä on jo ylitarjontaa prostituutiota harjoittavista ja muistakin seksialalla työskentelevistä. Hintataso on etelässä osittain matalampi kuin Pohjois-Suomessa. Prostituution esiintyminen näkyy Lapissa seuraavalla tavalla:

Itä-Lappi

Itä-Lapin alueella naiskauppa prostituutiotarkoituksessa on tällä hetkellä hiljaista. Sitä esiintyy alueella enää täysin satunnaisesti. Venäjältä saapuvat naiset, jotka toimivat prostituoituina, eivät enää pysähdy rajan ylittämisen jälkeen, vaan jatkavat matkaansa ohi Sallan ja Kemijärven. Alueella tapahtui yksi kokeiluyritys itäprostituution harjoittamisen osalta ennen Kelloselän rajanylityspaikan virallista avautumista vuonna 2002. Eräässä lomamökkiyrityksessä harjoitettiin toimintaa vajaat puoli vuotta. Toiminnassa epäiltiin olevan mukana kotipaikkasidoksen omaavia suomalaisia miehiä, jotka eivät enää asuneet paikkakunnalla. Parhaimmillaan lomamökeissä työskenteli viikonlopun aikaan kymmenkunta nuorehkoa naista, jotka tulivat Murmanskin alueelta. Toiminta toi mukanaan lieveilmiöitä: miesten välisiä tappeluja ja mustasukkaisuutta sekä alkoholin ja tupakan laitonta

myyntiä. On arvioitu, että kyseessä oli eräänlainen kartoitus prostituutiomarkkinoille tällä alueella. Poliisi kuitenkin lopetti kokeilun varsin pian.

Itä-Lapin alueella työskentelee kesäisin venäläisiä marjanpoimijoita, mutta siitä harjoittavatko he poiminnan ohessa jotain muuta toimintaa ei ole täsmällistä tietoa.

Kutsumenettelyn kautta suoraan koteihin tulevia naisia alueella on jonkin verran, ja heistä osa on aidosti tyttöystäviä. Suomalaisten naisten kutsumisista suoraan koteihin ei ole tietoa. Alueella esiintyy vähäisessä määrin paikallista prostituutiota, joka ei ole ammattilaisten harjoittamaa, vaan kyseessä on lähinnä toimeentulon täydentäminen.

Itä-Lapin alueella ei ole Thai-paikkoja, seksibaareja tai kauppoja. Tältä alueelta kuljettiin myös Keminmaan Kapernaumissa toiminnan ollessa siellä vilkkaimmillaan. Itä-Lapin osalta voi sanoa, että seksimarkkinat prostituution osalta ja laajemminkin ovat hiljaiset ja rakentuvat pitkälti kutsumenettelyn kautta. Eräs mies kiteyttikin, ”ettei täällä ole ketään [prostituutuja] eikä kenelläkään ole rahaa naisiin, kun suurin osa on työttömänä”.

Myöskään Itä-Lapin alueen tunturikeskuksissa ei ole ollut havaintoja prostituution harjoittamisesta. Mikäli sitä on, kyse on lähinnä seuralaisina ja kutsuttuina matkustavista naisista, joka on ilmiönä vaikeammin tunnistettavissa.

Pohjois-Lappi

Pohjois-Lapissa toiminta on hiljentynyt itäprostituution osalta viime vuosien aikana. Usealta taholta tuli esille, että ilmiö on kadonnut lähes täysin. Nykyään toiminta perustuu pitkälti suoraan kotiin tapahtuvan kutsumenettelyn kautta. Osa suhteista on pitempiaikaisia seurustelusuhteita, jotka ovat lisääntyneet. Samat naiset tulevat aina uudelleen. Avioliitot venäläisten ja norjalaisten sekä venäläisten ja suomalaisten välillä ovat lisääntyneet. Kutsumenettelytoiminnasta osa on kuitenkin prostituutiota. Pohjois-Lapista miehet vierailevat edelleen Norjassa, jossa prostituutiota harjoitetaan rajan tuntumassa olevissa paikoissa. Suurin muutos prostituutiossa tapahtui Skipagurran leirintäalueen sulkemisen

jälkeen. Se oli Norjassa yksi keskeinen toimintapaikka lähellä Suomen rajaa. Lähellä rajaa olevilla suomalaisilla paikkakunnilla ja isommissa kuntakeskuksissa kerrottiin toiminnan hiljentyneen viimeisen kahden vuoden aikana lähes täysin. Venäläisiä autoja liikkuu vain satunnaisesti, eivätkä ne välttämättä pysähdy paikkakunnilla vaan jatkavat matkaa suoraan Norjaan. Yleisin havainto on henkilöauto, jossa on 1–3 naista kuljettajan lisäksi. Ei voida varmasti sanoa, onko kyse prostituutiosta.

Murmanskin alueelta tulevia prostituoituja majoittui vielä kesällä 2003 muutamissa pienemmissä majoitusliikkeissä Pohjois-Lapin alueella. On vaikea sanoa, minkälaiseksi tilanne muodostuu jatkossa. Monet pienet matkailuyritykset ovat talvi-aikaan suljettuina. Prostituutioliikenne on vilkkainta kesäisin.

Paikallisesta tai muusta prostituutiosta ei ollut havaintoja, mutta siihen rinnastettavaa toimintaa esiintyi vähäisessä määrin asosiaalisten naisten joukossa. Heitä käytetään hyväksi. Muuta alueella esiintyvää prostituutiota on vähän ja toimintaa harjoitetaan yksityisasunnoissa. Muita prostituution muotoja, kuten erilaisina seuralaisina tai kutsuttuina ja niin edelleen matkustavia naisia, esiintyy satunnaisesti. Toiminta on hiljentynyt ja muuttunut näkymättömämmäksi myös tunturikeskuksissa.

Keväällä 2004 tuli julkisuuteen suomalaisia firmoja, jotka ovat ostaneet seksipalveluja asiakkailleen. Viitteitä siitä, että seksipalveluja liitettäisiin osaksi seminaari- ja virkistysmatkoja tuli haastatteluissa esille. Toiminta on todennäköisesti yleisempää kuin on aikaisemmin tiedostettu. Lapin osalta tilannetta ei ole selvitetty.

Luoteis-Lappi

Myös Luoteis-Lapin alueella, lähinnä Käsivarressa, prostituution esiintyminen on tunnistettu ilmiö. Se liittyy osittain läpikulkuun Kilpisjärven kautta Norjaan, joten se on näkynyt rajaviranomaisten työssä, mutta myös kyläläiset ovat tunnistaneet ilmiön. Prostituutiota harjoittavat naiset tekevät keikkatyötä suhteellisen harvoin Norjasta Kilpisjärvelle, joka on norjalaisten suosittu vapaa-ajan viettopaikka. Norjasta tulevien naisten toiminta on suunnitelmallisempaa ja he työskentelevät selkeästi ansainta-

tarkoituksessa. Naisia matkustaa jonkin verran vähän ikääntyneempien ja varakkaimpien miesten matkaseuralaisina viettämään vapaa-aikaa. Alueella toimivat prostituoidut ovat pääsääntöisesti Venäjältä, lähinnä Murmanskin alueelta tulleita ja he tekevät joskus keikkatyötä täällä. Muualta Suomesta tulevia sekä Viron venäläisiä on vähän. Lomailevista suomalaisista naisista muutama on tarjonnut harvoin maksullisia seksipalveluita ja muutama ulkomaalainen maksaakseen lomamatkaansa Lapissa.

Alueella ei esiinny jatkuvaa seksitarjontaa, vaan ilmiö on satunnainen. Toimintaa harjoittaneiden kokonaismäärä on korkeintaan muutama kymmenen. Samanaikaisesti toimii yleensä pari naista, jotka ovat usein tuttavilla keskenään. Kilpisjärvellä on melko vahva sosiaalinen kontrolli, joka edesauttaa sitä, ettei pysyvälle toiminnalle ole edellytyksiä.

Tunturikeskuksissa on aika ajoin esiintynyt sekä ulkomaalaisten että suomalaisten harjoittamaa prostituutiota. Sitä on ollut mökeissä ja ravintoloissa.

Länsi-Lappi

Tämä alue on ollut Murmanskista tulevan prostituution toiminta-alueita, joka on kuitenkin hiljentynyt viimeisen vuoden aikana. Kapernaumin sulkemisen jälkeen toiminta hakee todennäköisesti uutta paikkaa. Länsi-Lappiin on tullut jonkin verran naisia myös muualta Venäjältä kuin Murmanskin alueelta. Näillä naisilla ei ole ollut välttämättä mitään tekemistä Kapernaumin kanssa. Havainnot Baltian kautta tulevasta prostituutiosta on vähän, ja sitä harjoitetaan pääasiassa yksityisasunnoissa.

Kahdessa haastattelussa tuli esille, ettei alueella ole ammattilaisina prostituutiota harjoittavia ja että sivutoimisesti työskenteleviä on vain muutama. Päiväkahvi.infossa ja Internetissä on mainostettu prostituutiota myös Kemissä, vaikka määrä onkin erittäin pieni. Alueella on kaksi Thai-hieromapaikkaa sekä seksiliike, jossa on privatepalveluja. Paineita prostituution uudelleen organisoimiseen tälle alueelle varmasti on, koska Ruotsi on lähellä ja sieltäkin miehet käyvät Suomessa prostituoitujen asiakkaina. Kutsumenettelykäytäntö on tällä alueella yleinen ja on

havaintoja siitä, että toimintaa harjoitettaisiin myös yksityisasunnoissa sekä eräänlaisissa ”viikonloppubordelleissa”.

Tällä alueella esiintyy myös venäläisten naisten itsensä organisoimia verkostoja, jotka hankkivat kontakteja ja välittävät naisia Murmanskista. Välitystoiminta käsittää sekä tyttöystäväiksi että prostituutiotarkoitukseen välittämisen. Toiminnassa voi olla kyse myös parituksesta, mutta enemmän ehkä kontaktien luomisesta.

Ilmiantoja prostituutiosta tai siihen jollain tavalla kytkeytyvästä toiminnasta tulee poliisille lähes viikoittain. Toimintaan ei välttämättä liity rikollisuutta. Ilmoituksen aiheena voi olla esimerkiksi jonkin firman vuokraama asunto, jossa on nähty liikkuvan venäläisiä naisia. Itäprostituutio on siirtynyt jonkin verran kauemmaksi alueella sijaitsevien kaupunkien keskustoista.

Tällä alueella naisia haettiin Kapernaumista ja muista välityspaikoista sekä Ruotsiin että Suomeen lähellä rajaa oleville paikkakunnille. Ruotsalaiset ovat esittäneet kritiikkiä siitä, että prostituutiota ohjautuisi Pohjois-Ruotsiin Suomen kautta. Tämä voi pitää osittain myös paikkansa. Ruotsalaiset miehet organisoivat venäläisten naisten rekrytointia rajan yli. Toimintaan voi liittyä rikollisia piirteitä, mutta varmistusta asiasta ei ole. Suomen ja Ruotsin välisen rajan voi ylittää huomaamattomasti monesta kohti, mutta liikkuminen on mahdollisista järjestää myös Norjan kautta Pohjois-Ruotsiin. Lisäksi on havaintoja siitä, että Norjassa prostituutioliikennettä olisi enemmänkin ja sieltä olisi tarjontaa myös Suomeen. Varmaa tietoa asiasta ei kuitenkaan ole.

Rovaniemi

Rovaniemen seksimarkkinat ovat kaikkein monimuotoisimmat. Alueella on tarjolla lähes kaikkia seksipalvelumuotoja, kuten seksikauppoja, Thai-hierontapaikkoja, seksibaari, stripteasea sekä prostituutiota.

Haastatteluissa tuli esille, että myös Baltian alueelta tulevaa prostituutiota harjoitetaan Rovaniemellä. Toimintaa harjoitetaan sitä varten vuokratuissa asunnoissa sekä vähemmässä määrin majoitusliikkeissä. Murmanskin alueelta tulevan prostituution osalta esitettiin näkemyksiä, että Rovaniemi olisi itäprostituution

pääpaikka ja naisten ensimmäinen ”jako” tapahtuisi jo Rovaniemellä. On runsaasti epäilyjä siitä, että naisten välitystä organisoitaisiin osittain ainakin kahdessa paikassa. Molemmissa paikoissa yöpyy paljon venäläisiä ja toisen paikan omistajalla on yhteyksiä Venäjälle. Tämän paikan mainitsivat myös viime syksynä haastattelemani kuusi venäläistä naista, joista kolmella oli matkakohteena Rovaniemi, mutta he kertoivat yöpymisen korkean hinnan vuoksi tullessa Kapernaumiin. Poliisin mukaan on tapauksia, jossa naisten matkakohteeksi on merkitty Kapernaum, mutta naiset on tavattu Rovaniemeltä.

Rovaniemi on kansainvälinen paikka, jossa on paljon turismia sekä muita kansainvälisiä tapahtumia. Myös niihin kytkeytyy osittain prostituutiota erilaisina seuralais-, kutsu- ja escort-palveluina. Myös Etelä-Suomesta ja muulta saapuvat prostituoidut harjoittavat myös toimintaa täällä, vaikka se näyttäisi vähentyneen. Myös suoraan miesten kotiin kutsuttuina matkustaa suomalaisia ja ulkomaalaisia naisia. Alueella on jonkin verran paikallisten naisten ja opiskelijoiden harjoittamaa prostituutiota.

Toiminta Rovaniemellä on hiljentynyt muutaman viime vuoden aikana ja se näkyy hotelleissa enää satunnaisesti. Joissakin paikoissa se ei näy ollenkaan. Prostituutio on muuttunut toimintavoiltaan hiljaisemmaksi ja piilossa olevaksi ilmiöksi, joten sitä voi olla vaikea tunnistaa. Tämä tuli esille hotelli- ja ravintolahenkilökunnan haastatteluissa. Prostituutioon törmää ravintolaisakin vain satunnaisesti.

4.5 Prostituution nykytila

Lapin seksimarkkinoista voi yhteenvetona sanoa, että tilanne on prostituution osalta tällä hetkellä melko rauhallinen ja että toiminta on muuttanut muotoaan huomattavasti viime vuosien aikana. Itäprostituutio on muuttunut vähitellen toimintatavoiltaan hienostuneemmaksi ja se on siirtynyt paljolti yksityisasunnoissa kutsumenettelyn kautta tapahtuvaksi. 1990-luvun ilmiö olivat tyttöbussit, avoin katu- ja ravintolaprostituutio isommilla paikkakunnilla. Toiminta oli villiä eräissä Lapin mökkikylissä ja majoitusliikkeissä. Prostituutiota harjoitettiin melko yleisesti

hotelleissa ja muissa majoitusliikkeissä. Ei ole ihme, että Lappi leimautui ”seksin villiksi läneksi”.

Kelloselän ja Raja-Joosepin rajanylityspaikoilla tilanne on tällä hetkellä itäprostituution osalta rauhallinen. Kelloselän rajanylityspaikka avattiin syksyllä 2002 ja silloin oli Venäjältä tulevan naiskaupan toimintakulttuurissa tapahtunut muutos. Tällä raja-aseamalla ei ole koskaan ollut niin sanottua tyttöbussi-ilmiötä, joka oli tyypillinen näky Raja-Joosepissa vielä 1990-luvulla. Toiminta on muuttunut hienostuneemmaksi, se on vaikeammin tunnistettavissa ja siihen on tullut selkeitä organisoitumisen piirteitä, jotka ovat vain jalostuneet toiminnan aikana. Tyypillinen ilmiö on nykyisin henkilöauto, jossa on kuljettaja ja matkustajina 2–3 naista. Kaikissa tapauksissa ei voida varmasti sanoa, liittyykö matkanteko prostituutioon. Toiminta on muuttunut myös sikäli, että se aikaisemmin painottui selkeästi keskiviikkoon ja torstaihin, mutta nyt mitään ”piikkipäiviä” ei enää ole.

Poliisin ja rajavartiolaitoksen arvioiden mukaan Murmanskin alueelta tulevan prostituution laajuus on tänä päivänä enää 10–20 % siitä, mitä se oli laajimmillaan. Naisia arvioitiin silloin olleen prostituutiota harjoittavassa ringissä mukana 200–300. Tällä hetkellä toiminnassa olisi mukana siis 20–60 naista. Naiset jättävät viikossa 20–25 viisumihakemusta, joista suurin osa saa myönteisen päätöksen. Näiden hakijoiden joukkoon liittyy myös epäilyjä prostituution harjoittamisesta. Osa naisista matkustaa Lappiin tyttöystävinä ja osa kutsuttuina muulla tavoin. Absoluuttista arviota on erittäin vaikea antaa, koska toiminta on siistiytynyt. Epäilyjä prostituution harjoittamisesta on, mutta sen tunnistaminen on yhä vaikeampaa. Ilmiön vähenemistä tukevat myös eri paikkakunnilla tehdyt haastattelut, joista tulee selvästi esille se, ettei monellakaan paikkakunnalla ilmiötä esiinny enää tai sen esiintyminen on satunnaista. Nykyisin miehet kutsuvat naiset suoraan koteihinsa ja osalla Venäjältä tulevista naisista on pitempiaikainen seurustelusuhde joko Suomessa, Norjassa tai Ruotsissa.

Ilmiöllä on myös käännteinen puoli. Monille naisille toimii kutsujana sama mies tai kutsujia ”tehtaillaan.” Kutsujia käytetään osittain hyväksi. Monet Lapissa olevat venäläiset toimivat myös kutsujina maanmiehilleen. Poliisilla on ollut epäilyjä ja havaintoja paritustoiminnasta, mutta riittäviä todisteita ei kaikissa tapauk-

sisä ole saatu. Kapernaumin lomakylän toiminta loppui keväällä 2004, ja tämä rajoittaa Murmanskin alueelta tulevaa prostituutiota.

Monessa paikassa ja monelta taholta tuli esille itäprostituution osittainen siirtyminen Norjaan. Monet havainnot kertoivat siitä, että venäläiset autot jatkavat matkaa kylien ja kuntakeskusten ohi Norjaan.

Opiskelijoiden harjoittaman prostituution määrän todennäköinen lisääntyminen tuli esille useamman haastattelun kautta. Ilmiötä pidettiin huolestuttavana. Suomalaisten paikkakunnalla asuvien, prostituutiota lähinnä keikkatyöläisinä harjoittavien naisten osuuden arvioitiin olevan kasvussa. Toisaalta sen arvioitiin olevan laskussa. Hotelli ja ravintolahenkilökunnan haastatteluissa tuli esille, että aikaisemmin paikkakuntalaiset prostituutiota harjoittavat naiset tulivat kasvoilta tutuiksi, mutta enää heitä ei näy. Toimintatavat ovat kuitenkin muuttuneet ja on mahdollista, ettei ilmiötä tunnisteta enää.

Lieveilmiöitä tulee esille nykyään vähän. Väkivaltatapauksia on tullut esille vain muutamia, mutta se ei kerro välttämättä koko totuutta väkivallan määrästä. Terveystieteiden tutkimuksissa lieveilmiöt ovat näkyneet vähäisinä sukupuolitautilien määrinä, jossa tartunnan lähde on ollut lähinnä venäläinen prostituoitu. Rovaniemellä Ensi- ja turvakodin toiminnassa tai rikosuhripäivystyksessä ei ollut merkkejä ilmiöstä. Tosin toimintaa ei ole suunnattu mitenkään erityisesti prostituution. Ilmiötä ei kohdattu myöskään sosiaali-toimissa Pohjois- ja Luoteis-Lapissa.

Vastentahtoista prostituutiota ei tullut haastattelujen kautta esille. Muutamit havainnot koskivat Baltiasta tulevia naisia, jotka olivat näyttäneet aroilta ja pelokkailta. Heidän mukanaan oli aina mies, joka toimi sutenöörinä. Tämä näkyi hotelleissa muutama vuosi sitten. Lisäksi oli kaksi venäläistä naista, joihin oli kohdistettu väkivaltaa, jotta heidät saataisiin toimintamyönteisimmiksi. Prostituutiota esiintyy hotelleissa vähän, koska toiminta on siirtynyt yksityisasuntoihin. Siellä harjoitetusta prostituutiosta tai siihen liittyvistä lieveilmiöistä ei ole tietoa.

Haastatteluissa ei tullut esille myöskään merkkejä alaikäisten prostituoitujen toiminnasta. Pohjois-Lapissa oli tullut esille muutama yksittäinen havainto alaikäisistä tytöistä itäprostituution ollessa laajimmillaan. Venäläisten prostituutiota harjoittavien

naisten ikä vaihtelee 22–50 ikävuoden välillä ja suurin osa heistä on yli kolmekymmentävuotiaita. Toiminnan käynnistyessä Lapissa naisten kerrottiin olleen nuorempia, mutta nykyään ikä oli monien arvioiden mukaan lähempänä neljäkymmentä. Suomalaiset ammatinharjoittajat ovat pääasiassa 25–45 ikävuoden väliltä, osa on vanhempiakin.

Estimoinnin tuloksena voidaan tuottaa karkea arvio ilmiön esiintyvyydestä. Tällä hetkellä voidaan sanoa, että itäprostituutio on ilmiönä Lapissa vähentynyt. Itäprostituution määrään vaikuttavat keskeisellä tavalla harjoitettu viisumipolitiikka sekä poliisi- ja rajaviranomaisten välinen yhteistyö. Karkeasti arvioiden voisi sanoa, että Murmanskin alueelta tulee 15–25 naista viikoittain Lappiin. Sitä, kuinka paljon heistä on tyttöystäviä ja kuinka paljon prostituutiota harjoittavia, on vaikea sanoa. Prostituutiota harjoittavia naisia tulee myös etelämpänä sijaitsevien rajanylityspaikkojen kautta, mutta heidän määränsä on vähäinen.

Suomalaisia, päivittäin seksipalveluja tarjoavia naisia voi arvioida olevan Lapissa keskimäärin kaksikymmentäviisi. Tähän on laskettu mukaan prostituutiota harjoittavat opiskelijat, paikalliset ja muualta matkustavat naiset. Päivittäin seksipalveluja tarjoavia muita ulkomaalaisia on viidestä kymmeneen sekä seksipalveluja tarjoavia miehiä on noin viisi. Muun kuin itäprostituution osalta ei ole Lapissa tapahtunut isompia muutoksia. Uusi ilmiö on ainoastaan miesprostituutio, joka saattaa olla lisääntymässä.

5 YHTEISTYÖ

Prostituution rantautumisen ennaltaehkäisyyn on Lapissa panostettu voimakkaasti 2000-luvulla. Prostituution saapuessa Lappiin oli kysymys osittain siitäkkin, ettei aluksi ymmärretty mitä on tapahtumassa ja mitä tästä kaikesta seuraa. Lapissa ei ollut aikaisempaa kokemusta prostituutiosta laajana ilmiönä. Viranomaisten välinen yhteistyö on ollut Lapissa tehokasta ja toimivaa, ennen kaikkea poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin välillä (PTR-yhteistyö). Kansalaisjärjestön ja eri viranomaisten välinen toiminta osoitti voimansa 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa Utsjoella ja Tanassa. Se sai prostituution oleellisesti vähenemään.

Tärkeä vaikutus on ollut myös majoitusliikkeiden paikallisella yhteistoiminnalla, ne ovat halunneet kitkeä prostituution pois ”nurkistaan”. Useammassa paikassa toiminnan tultua ilmi, huonevarausta ei ole enää jatkettu tai mikäli ilmeni vahva epäily varausta tehtäessä, asiakasta ei majoitettu. Silti toiminnassa on edelleen aukkoja, koska kerätyn aineiston pohjalta tuli esille, että prostituutiota harjoitetaan yhä hotelleissa ja muissa majoitusliikkeissä. Totaalinen valvonta on mahdotonta. Osalle majoitusliikkeistä kysymys on puhtaasti taloudellinen, jolloin asioita voidaan katsoa pitkälle sormien läpi, ellei toiminta aiheuta häiriöitä. Sama asia tuli esille kahdessa hotellissa, ettei asioihin puututa, jos ei tule häiriöitä.

Prostituution piiloutuminen on seurausta myös siitä, että ilmiö on ollut erittäin paljon julkisuudessa. Tämä tekee toimijoista varovaisempia ja ilmiö piiloutuu. Yksi taksinkuljettaja kertoi, etteivät venäläisten naisten kanssa liikkuvat miehet uskalla välttämättä tilata taksia, koska silloin paljastuu osoite, johon ollaan menossa.

Itäprostituution osalta on erittäin suuri merkitys ollut myös harjoitetulla viisumipolitiikalla, joka on ollut melko tiukkaa viime aikoina. Hakijoiden taustoja ja toimintaa on selvitetty aikaisempaa tarkemmin, ja mikäli matkan tarkoitus on epäselvä, viisumia ei myönnetä. Tämä ei ole kuitenkaan ollut täysin ongelmatonta. Murmanskissa on esiintynyt kritiikkiä Suomen konsulaatin toimintaa kohtaan sen harjoittamasta viisumipolitiikasta. Sitä on väitetty liian kireäksi. Kielteisiä viisumipäätöksiä tehdään, mikäli matkan tarkoitus on epäselvä. Hakijan taustoihin voi liittyä myös

rikollisuutta tai hakijalla on ollut matkustuskielto, jolloin tausta on selvitetävä. Monelta taholta arvioitiin, että mikäli harjoitettua viisumipolitiikkaa löyhennetään, se näkyy välittömästi Murmanskin alueelta tulevan prostituution lisääntymisenä.

Lapin ja Murmanskin alueen välisen turvallisuusyhteistyön toteuttamiseksi Lapin lääninhallitus on laatinut yhteistyössä muiden tahojen kanssa toimenpideohjelman vuosille 2004–2006. Ohjelma on monialainen ja laaja. Sen toteuttajina ovat liikenne-, pelastus-, poliisi- ja sosiaali- ja terveysosasto sekä nuorisotoimi ja kansainvälisten asioiden yksikkö. Näiden eri tahojen toiminnan kautta tarkastellaan turvallisuutta monesta näkökulmasta ja tehdään yhteistyötä venäläisten kanssa. Yhtenä seksimarkkinoihin ja prostituutioon keskeisesti liittyvänä teemana on sosiaalinen turvallisuus ja sen tukeminen. Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvät muun muassa köyhyyspohjaiset tartuntataudit, kuten tuberkuloosi, syfilis ja HIV/AIDS, ja huumeet sekä väkivalta.

Yksi suuri haaste on pohjoismaiden välinen yhteistyö sosiaalisen turvallisuuden edistämiseksi. Pohjoismaat tekevät yhteistyötä Luoteis-Venäjän alueen kanssa, mutta ne eivät välttämättä tiedä toistensa toiminnasta juuri mitään. Tämä aiheuttaa monien toimien osalta päällekkäisyyttä sekä resurssien tuhlausta, joista yleensä aina on puutetta. Lisäksi meillä olisi paljon opittavaa toisiltamme.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteistyö eri viranomaisten ja sosiaali- ja terveystoimen välillä on ensiarvoisen tärkeää. Yhteistyötä on jo tehty hyvin tuloksin Lapissa. Yhteistyön jatkaminen alueellisella tasolla ja tulevaisuudessa entistä tiiviimmin myös Murmanskin alueen yhteistyökumppaneiden kanssa on iso haaste. Yhteistyötä tukee Lapin lääninhallituksen ja Murmanskin aluehallinnon välinen toimintaohjelma vuosille 2004–2006, joka käsittää turvallisuuden parantamisen laajassa mielessä. Toimintakulttuurit ja -tavat maiden välillä ovat erilaiset ja on tärkeää, että tehtävälle yhteistyölle on saatu poliittinen ja hallinnollinen sitoutuminen. Yhteistyö Pohjoismaiden välillä on tärkeää, koska pohjoisen alueen seksimarkkinat ja prostituutio ovat myös yhteinen asia. Esimerkki onnistuneesta yhteistyöstä on ollut Barentsin Euro-arktisen alueen toimijoiden välinen yhteistyöseminaari, jossa käsiteltiin alkoholi- ja huumeekysymystä pohjoisilla alueilla ja Venäjällä. (Filppa 1995.)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysmiehenä toiminut Sami Mahkonen (2003) toteaa ihmiskauppaa selvittävässä raportissaan muun muassa, että pelkästään lainsäädäntöä kehittämällä ei ihmiskauppaan liittyviä kysymyksiä voida ratkaista, vaan tarvitaan muita toimenpiteitä. Hän nostaa esille muun muassa etsivän sosiaalityön muotojen kehittämisen avun tarpeessa olevien tunnistamiseksi ja auttamiseksi. On tärkeää kehittää mekanismeja ja tukijärjestelmiä, joilla kuntoutetaan ja lievitetään prostituution aiheuttamia sosiaalisia ja terveydellisiä vaikutuksia sekä tuetaan naisten irrottautumista prostituutiosta. Konkreettisten vaihtoehtojen kartoittaminen prostituoiduille on tärkeää.

Lapissa ei ole selkeitä tukijärjestelmiä prostituoiduille. Alueelta puuttuu toimintayksikkö, josta prostituutiota harjoittavat saisivat keskitetysti apua. Pro-tukipiste on valtakunnallinen toimija, mutta käytännössä sen toiminta ei näy Lapissa. Toiminnan laajentaminen jollain tavalla Lappiin on selvittämisen arvoinen asia.

Sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemassa kansallisessa toimintaohjelmaehdotuksessa vuosille 2004–2007 esitetään, että maahamme perustettaisiin alueelliset väkivaltatyön kehittämiss ryhmät sekä palkattaisiin väkivaltatyön aluekoordinaattorit. Ta-

voitteena on suunnitella seudulliset palveluketjut väkivallan, prostituution ja ihmiskaupan uhreille sekä selvittää alueellista koulutustarjontaa. Tämän kautta saadaan syntymään konkreettisia käytäntöihin vaikuttavia toimenpiteitä. Prostituutioon liittyy myös väkivalta ja siinä on todennäköisesti aivan erityisiä ulottuvuuksia, jotka tulevat esille vain prostituutiossa. Väkivalta koskettaa monia naisia myös Lapissa. Kaikki väkivaltaa ennaltaehkäisevät sekä korjaavat toimenpiteet ja työmuodot ovat hyvin tarpeellisia.

On tärkeää, että tiedon tuottamista jatketaan esiselvitysvaiheen päätyttyä. Tietoa tarvitaan sekä kansallisella tasolla että yli rajojen tehtävänä yhteistyönä. Tietoa tulisi tuottaa käytännön toimenpiteiden kehittämiseksi, eri tahojen kouluttamiseksi, ennaltaehkäisevään työhön sekä lainsäädännön kehittämiseksi.

Esiselvityksessä on tullut esille, että prostituutio on moniulotteinen ilmiö, joka on sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja aikaan. Prostituutiolla on eri muotoja ja alalajeja – ei ole olemassa yhtä prostituutiota. Prostituoituina työskentelevät pääasiassa naiset, mutta on nähtävissä merkkejä miesprostituution kasvusta. Prostituutioon liittyy monia sosiaalisia ongelmia ja terveydellisiä riskejä. Tutkimustietoa tarvitaan prostituution synnyttämistä erilaisista ongelmista. Toinen tärkeä ulottuvuus ovat ne tekijät, jotka vaikuttavat asiakkuuden syntymisen taustalla. Prostituution ja sen taustoihin liittyvä tutkimus Lapissa olisi tärkeää toteuttaa itäprostituution osalta yhteistyössä venäläisten kanssa. Tähän liittyen tarvitaan tietoa esimerkiksi Murmanskin alueen työllisyydestä ja työttömyydestä sekä avoimena olevien naistyöpaikkojen määristä ja rakenteesta. Mitä ovat todelliset konkreettiset vaihtoehdot, joita naisille on alueella olemassa.

Tutkimustietoa voidaan hyödyntää prostituutioilmiön tunnistamisessa, viranomaisten ja muiden toimijoiden kouluttamisessa sekä ennaltaehkäisevässä työssä. Ennaltaehkäisevä työn jatkaminen on hyvin tärkeää Murmanskin alueella, jotta sillä voitaisiin ehkäistä nuorten naisten ajautumista prostituutioon. Toinen tärkeä ennaltaehkäisevä työmuoto on valistustyö ulkomaalaisten kääntämisen yhteydessä Suomessa. Tutkimustietoa tarvitaan ennaltaehkäisevän työn vaikutuksista sekä korjaavien toimenpiteiden tuloksista Murmanskissa.

Lähteet

- Aikio, Annukka (toim.) 2004: Kaamospuhetta. Naisiin kohdistuva väkivalta maailmanlaajuisesti sekä erityisesti paikallista kulttuuri-taustaa varten. Nelita Oy. Utsjoki.
- Filppa, Virpi (toim.) 1995: Cooperation meeting on Drug Abuse in the Barents Euro-Artic Region. Saariselkä 19th–21st April 1995. Seminaariraportti. Painamaton.
- Goffman, Erving 1986: Frame Analysis. An Essay on the Organizations of Experience. Northeastern University Press. Boston. (Alkup. 1974)
- Granfelt, Riitta 1998: Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 702. Raamattutalo OY. Pieksämäki.
- Kangasniemi, Eeva 2003: Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:6. Sosiaali- ja terveysministeriö. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Kangasvuori, Jenny 2004: Länsimainen seksuaalisuus-globaali seksuaalisuus? Länsimaisen seksuaalisuuden tarkastelua. Teoksessa Kailo, Kaarina & Sunnari, Vappu & Vuori, Heli (toim.): Tasa-arvon haasteita globaalien ja lokaalien rajapinnoilla. Northern Gender Studies 5. University of Oulu and Lapland. Oulun yliopistopaino. Oulu, 61–71.
- Koskela, Hille & Tani, Sirpa & Tuominen, Martti 2000: “Sen näköinen tyttö”. Tutkimus katuprostituution vaikutuksista helsinkiläisten naisten arkielämään. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2000:5. Helsinki.
- Lee, Raymond M. 1993: Doing Research on Sensitive Topics. Sage. London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Mahkonen, Sami 2003: Ihmiskauppa sekä asumis-, sosiaali- ja terveystalvet. Selvitys Palermossa yleissopimusta täydentävän ihmiskauppasäädöskirjan vaikutuksesta sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:28. Helsinki.
- Nurmi, Reet 2004: Naiskauppa Suomessa ja lähialueilla. Teoksessa Aikio, Annukka (toim.): Kaamospuhetta. Naisiin kohdistuva väkivalta maailmanlaajuisesti sekä erityisesti paikallista kulttuuritaustaa varten. Nelita Oy. Utsjoki, 21–27.
- Prostitution and trafficking in women: Regeringkansliet. Ministry of Industry, Employment and Communications. January 2004. Stockholm.
http://www.naring.regering.se/inenglish/areas_of/equality.htm
 (1.6.2004.)
- Ronkainen, Suvi 1998: Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa: Tutkimuksen katveet valokeilassa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Salganik, Matthew J. & Heckathorn Douglas D. 2003: Sampling and Estimation in Hidden Populations Using Respondent-driven Sampling. Joint Statistical Meetings, August 2003. Luentomoniste. Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. Rikoslaki 24.7.1998/563.

ARVOISA VASTAANOTTAJA

Tämän kirjeen avulla pyydämme Teiltä apua ja yhteistyötukea Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksen toteuttamalle tutkimukselle. Tutkimus on osa yhteispohjoismaista hanketta, johon osallistuu Suomesta laitoksemme lisäksi Lapin lääninhallitus. Hankkeen Suomen osuutta rahoittaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Tutkimuksen kohteena on seksimarkkinoiden laajuus ja luonne Lapissa. Selvitämme myös Pohjoisessa rajojen yli seksimarkkinoilla toimivien määrää. Asiasta on käyty paljon keskustelua julkisuudessa. Seksimarkkinoiden laajuutta, rakennetta ja luonnetta sekä lieveilmiöitä ei kuitenkaan ole systemaattisesti analysoitu, joten em. asioita ei tunneta kovinkaan tarkasti.

Eri ammateissa toimivat henkilöt törmäävät seksimarkkinoihin ja sitä koskevaan tietoon omassa työssään. Mikäli olette omassa ammatissanne ja työssänne kohdanneet jollakin tavalla todetun ilmiön ja sitä koskevaa tietoa, toivomme että auttaisitte meitä vastaamalla muutamiin asiaa koskeviin kysymyksiin haastattelussa. Haastattelu ei ole pitkä, eikä vaadi paljon aikaanne.

Tutkimuksen aikana kerätyt tiedot tulevat vain tutkimuskäyttöön. Niitä käsitellään luottamuksellisina ilman, että henkilöiden nimiä yhdistetään aineistoon tai julkaistaan. Henkilöiltä kerättyä aineistoa ei julkaista sellaisenaan vaan analysoidaan, jolloin tietolähteitä ei voida tunnistaa. Alkuperäistä tutkimusaineistoa ei näytetä eikä luovuteta muille.

Tutkimuksen tuloksia tarvitaan useaan tarkoitukseen. Tavoitteena on lieventää seksikauppaan liittyviä ongelmia ja ilmiön seurausvaikutuksia. Toimenpidesuosituksia ja toimenpiteitä ei kuitenkaan voi tehdä tutkimatta ilmiön laajuutta ja rakennetta.

Tutkimuksen toteuttavat professori Kyösti Urponen ja YTM Pia Skaffari. Tutkimuksen toteuttamisesta ja aineiston käsittelyn luottamuksellisuudesta vastaa professori Urponen. Lähempiä tietoja tutkimuksesta saa soittamalla alla oleviin yhteystietoihin.

Tarvitsemme todella apuanne saadaksemme asian kartoittamiseen tarvittavia tietoja. Jos ette itse ole työssänne kohdanneet seksimarkkinailmiötä, toivomme että opastaisitte meidät haastattelemaan sellaista henkilöä, jolla voisi olla tietoa asiasta. Yhteistyötä toivoen.

Rovaniemellä 23.2.2004

Kyösti Urponen
sosiaalityön professori
Lapin yliopisto
Sosiaalityön laitos
p. 040-583 8327

Pia Skaffari
tutkija
Lapin yliopisto
Sosiaalityön laitos
p. 0400-780 864

HAASTATTELUTEEMAT:

”Tuntemattoman populaation ja sen rakenteen estimointi”

- 1) Oletteko kohdanneet työnne tai ammattinne kautta prostituutiota tai jotain muuta seksimarkkinoihin kytkeytyvää toimintaa? (suora / epäsuora kohtaaminen)
 - miten ilmiö tulee esille työssänne tai ammatissanne?
 - missä paikoissa ilmiö näyttäytyy? alueella / paikkakunnalla?
- 2) Kuinka usein kohtaatte työssänne / ammatissanne tämän ilmiön tai jotain siihen liittyvää toimintaa?
 - satunnaisesti / usein?
 - yksittäisiä tapauksia / jotain muuta?
- 3) Ketä seksimarkkinoilla toimivia kohtaatte työssänne?
 - suomalaisia, ulkomaalaisia?
 - miehiä / naisia?
 - ikärakenne?
 - ammattilaisia, ”keikkalaisia”?
- 4) Tuoko toiminta mukanaan lieveilmiöitä?
 - mitä nämä lieveilmiöt ovat?
 - vaikuttavatko ne jollakin tavalla työhönne /ammattiinne?
 - näkyvätkö lieveilmiöt työympäristössänne / paikkakunnallanne? Miten?
- 5) Arvio tällä hetkellä (muutos) - Onko seksimarkkinoilla tapahtunut jotain muutoksia, jotka näkyvät työssänne / ammatissanne tai paikkakunnallanne?
 - nyt / aikaisemmin
 - seksimarkkinoilla työskentelevissä?
 - itse toiminnassa?
 - välityksessä / markkinoinnissa?
- 6) Oletteko kohdanneet Lapissa ns. liikkuvaa prostituutiota?
 - esim. isommat tapahtumat Lapissa
 - kauttakulku? (miten, ketä, kuinka usein?)

Paljonko tätä ilmiötä on?

- paikkakunnalla
- koko Lapin läänissä

- 1) suora informointi
- 2) arvio siitä, ketkä tietävät asiasta

Tiedättekö jonkun, joka voisi tietää jotain tästä asiasta? (arvio)